DOI: https://doi.org/10.26682/hjuod.2020.23.2.8

گوڤارا زانكويا دهوك، پەربەندا:23، ژمارە:2، (زانستێن مروڤایەتی و کومەلناسی)، بپ 123-147، 2020

كرۆنۆڵۆژيا دەمێ گوتارا ڤەگێراى د رۆمانا (گەهشتنەكا وەكى مرنێ)دا

محسن عارف صالح و د لدار ابراهيم احمد و چنار صديق غازى

پشكا زمانێ كوردى، كوليژا زمانان، زانكۆيا دهوك، هەرێما كوردستانێ–عێراق

((مێژوويا وەرگرتنا ڤەكولينى: 7 تيرمەه، 2020، مێژوويا رەزامەنديا بەلاڤكرنێ: 25 چريا ئێكێ، 2020))

پوختە

هەر ژ كەڤندا مرۆڤى هەڤركى ل گەل دەمى كريە، ژ پێخەمەت رێكخستنا ژيانا خۆ و سەركەڤتن ب سەر كوسپێن ژيانێدا، ئەڤجا بەردەوام پەنا بريە بەر ستايشا بۆيەر و سەربورێن بورى بۆ تۆماركرنا قارەمانيێن خۆ بۆ هندێ دا ل داهاتى ببيتە پالدەر و هێزەك ژبۆ بەرەڤ پێشڤەچوونێ. بێى گۆمان ڤەگێرانا ڤان بۆيەران سيمايەكێ دەمى ب هەرسێ تێنسێن خۆڤە (بورى، نهو، داهاتى) بخۆڤە دگريت، لەورا دەم بوويە بابەتەكێ گرنگ كو گەلەك زانا و رەخنەگران بۆ دياريكرن و رێزكرن و رێكخستنا دەمى د بياڤێن مێژوويى و ئەدەبيدا ڤەكۆلين ل سەر ئەنجامداينە. ئەڤجا رۆمان وەكو ژانرەكێ ئەدەبى د بياڤێ ڤەگێرانێدا، دەم وەكو تەكنيكەك رۆلەكێ سەرەكى د ڤەگێرانێدا دگێريت، لەورا دەمى جهەكێ تايبەت د بياڤێ نڤێسينا رۆمانێدا گرتيە.

هەروەسان ل دەمێ (جيرارجينێت) د بياڤێ شرۆڤەكرنا رۆمانێدا كار ل سەر لايەنێ كرۆنۆڵۆژيێ (رێكخستنا دەمى) چيرۆكێ و گوتارا ڤەگێراى و رويدانێن ڤەگێرانێ كرى، ل دويڤ رێكخستنا دەمى يا دەستنيشانكرى، گەهشتە قۆناغەكا پێشكەڤتى د شرۆڤەكرنا گوتارا ڤەگێرانێدا و رۆمان كرە پارچەكا دەمى يا دوو جاركى ئەوژى (دەمێ چيروكێ، دەمێ گوتارێ) ل سەر سێ ئاستێن (سيستەم، ماوە، دويڤئێكداهاتن)، ب رێكا دەستنيشانكرنا دەمێ راستەڤينە، يان دەمێ ئاماژەپێكرى.

ئەڤ ڤەكۆلينە هەولەكە بۆ دياركرنا كرۆنۆڵۆژيا دەمێ گوتارا ڤەگێراى ل ژێر ناڤێ (كرۆنۆڵۆژيا دەمێ گوتارا ڤەگێراى د رۆمانا ـ گەهشتنەكا وەكى مرنێ)دا ل پەى هەمان بۆچوونێن (جيرار جينێت)ى ئاماژەپێدا.

***پەیڤێن کلیلك:* دەم، كرۆنۆڵۆژيا، ڤەگەراندن، جيرارجينێت .**

پێشەكى

هەر ژ كەڤندا دەمى جهەكێ تايبەت د ژيانا مروڤيدا گێرتيە، ئەڤجا ژبەر هندێ بوويە جهێ پويتەپێدانا زانا و ڤەكۆلەران د بياڤێن جودا جودادا، هەروەسا ڤەكۆلينێن ئەدەبيژى ژ ڤێ چەندێ بێ بەهر نەبووينە و گەلەك ڤەكۆلين د ڤى بياڤيدا هاتينە ئەنجامدان و ب تايبەت ڤەكۆلينێن قوتابخانەيێن نوى يێن رەخنەيى، ئەوێن سەر ب بياڤێن ڤەگێركى وەك فورماليستێن روس و بونياتگەرێن فەرەنسى و هەروەسان ديتێن و بۆچوونێن رەخنەگرێن نوى د بياڤێ رەخنا چيروك و رۆمانێدا.

ناڤونيشانێن ڤەكۆلينێ:

كرۆنۆڵۆژيا دەمێ گوتارا ڤەگێراى د رۆمانا (گەهشتنەكا وەكى مرنێ)دا.

گريمانا ڤەكۆلينێ:

ئايە ڤەكۆلێن ل سەر دەستێوەردانا ڤەگێرى د گوتارا ڤەگێرانێدا ل دۆر دەمى و كرۆنۆڵۆژيا دەمى، كارتێكرنێ ل سەر پەياما گشتى يا رۆمانێ و ڤەگێرانا وێ دكەت؟ ئانكو رێزكرنا دەمى د گوتارا ڤەگێرايدا ب چ ئاوا رێكێ ددەتە ياريكرنێ ب دەمى د هەر سێ تێنساندا و بەراوردكرنا دەمێ چيروكێ ل گەل دەمێ گوتارا ڤەگێراى و ئەو جوداهيێن دەمى ئەوێن ژێ پەيدادبن ل پەى ڤەكۆلينا رەخنەگرێ بونياتگەرێ فەرەنسى (جيرار

جینێت)ی و شێوازێ پولینکرنا وی یا کرۆنۆلۆژی بۆ دەمی د رۆمانا (گەهشتنەكا وەكی مرنێ)دا وەك ئێك ژ رۆمانێن دەڤەرا بەهدینان و ئایە هەتا چ رادە پشبەستن ل سەر ڤێ تەكنیكێ بۆ ئاڤاكرنا رۆمانێ كریە؟ ئەڤ ڤەكۆلینە یا تایبەتە ب دەستنیشانكرنا كرۆنۆلۆژیا دەمێ گوتارا ڤەگێرای، كو ب رێكا ڤێ ڤەكۆلینێ رۆلێ تەكنیكا رێكخستنا دەمی د رۆمانا ناڤبریدا بهێتە دەستنیشانكرن و شرۆڤەكرن.

ئەگەرێن هەلبژارتنێ:

ئەگەرێ سەرەكی یێ هەلبژارتنا ڤی بابەتی پشتبەستنا رۆمانڤێسی بوویە ل سەر ڤێ تەكنیكێ بۆ ئاڤاكرن و رێكخستنا دەمی د رۆمانا خۆدا، ئەڤجا مە ڤیایە ب رەنگەكێ هویر ڤەكۆلینەكا ئەكادیمی ل سەر ئەنجامبدین.

سنۆرێ ڤەكۆلینێ:

ژ لایێ تیۆری و پراكتیكیڤە ڤەكۆلین ل سەر كرۆنۆلۆژیا دەمێ گوتارا ڤەگێرای و هەولا دەستنیشانكرن و رێكخستنا دەمی د رۆمانا (گەهشتنەكا وەكی مرنێ)دا یا رۆمانڤێس (بەدەل گابێركی) هاتیە كرن.

ئارمانجا ڤەكۆلینێ :

ئارمانجا سەرەكی ژ ڤێ ڤەكۆلینێ ئەوە كو ئەم رۆلێ كرۆنۆلۆژیا گوتارا ڤەگێرای د رۆمانا (گەهشتنەكا وەكی مرنێ)دا دەستنیشان بكەین و هەروەسا كێژان تەكنیكا دەمی د رۆمانا ناڤبریدا ژبۆ ئاڤاكرنا دەمێ رۆمانێ ب رێژەیەكا زۆرتر پشتبەستن ل سەر هاتیەكرن.

ئاریشە و پرسا ڤەكۆلینێ :

دەستنیشانكرنا كرۆنۆلۆژیا دەمێ گوتارا ڤەگێرای د رۆمانا رۆمانڤێسێ ناڤبریدا، پێدڤی ب خواندنەكا هویرە ل سەر هندەک بنەمایێن تیۆری و پراكتیكی، چونكی كرۆنۆلۆژیا دەمێ گوتارا ڤەگێرای یا ئالوزە و پێچەوانەی دەمێ چیرۆكێیە ئەوا ب شێوەیەكێ ئاسایی و رێكخستی بەرەڤ پێشڤە دچیت.

رێبازا ڤەكۆلینێ :

رێبازا وەسفی - شرۆڤەكاری د ڤێ ڤەكۆلینێدا هاتیە بكارهینان.

پەیكەرێ ڤەكۆلینێ:

ئەڤ ڤەكۆلینە ژ دوو تەوەران پێكهاتیە، د تەوەرێ ئێكیدا مە بەحسێ تێگەهێ كرۆنۆلۆژیایێ و تێگەهێ دەمی و تێگەهێ ڤەگێرانێ و رێزكرنا دەمێ ل دویڤ بۆچوونا (جیرارجینێت)ی كریە، تەوەرێ دوویێ ژ پراكتیكرنا كرۆنۆلۆژیا دەمێ گوتارا ڤەگێرای د رۆمانا (گەهشتنەكا وەكی مرنێ)دا پێكهاتیە.

تەوەرێ ئێكێ

ئێك: تێگەهێ (كرۆنۆلۆژیا)یێ:

كرۆنۆلۆژیا: زانستێ دەستنیشانكرنا رویدانایە ل دویڤ دەمی، ئەڤە لقەكە ژ لقێن زانستی بۆ پولینكرنا وی دەمێ گرێدای ب پولینكرنا روویدانان (المعرفة: 2020). د بنەرەتدا ئەڤ زاراڤە ژ پەیڤا لاتینی (Chronica) هاتیە و د بنیاتدا ژ پەیڤێن گریكی (Xpovoc - Chronose خروس/ دەم – yoyoc لوغوس – زانست) پێكهاتیە، كو ب رامانا دیروكا رویدانان ل پەی رێزكرنا ئەنجامدانا وان دهێت (خرما و أیر: 1999، 245). هەردیسان (Chronose) د زمانێ یونانیدا ئاماژێ ددەتە دەمی د سەردەمێ هومیروسیدا، كو (كرونوس ئێك ژ خوداوەندێن ناڤدارێن گریكی بوو، ژبەر ترسا ژ دەستدانا دەستهەلاتا خۆ ژ كورێن خۆ د ترسیا، لەورا هەر ئێكی ل دویڤ یێ دی دخوت، ئەڤجا پەنابریە بەر خوداوەند ئایونی Aion بۆ ڤەمراندنا چراكێ دەمی) (یرجسون: 1984، 14). واتە دەمی ب راوەستینیت.

بەلێ د رەوشەنبیریا عەرەبیدا كرونۆلۆژیا ب زاراڤێ (المقیاسیە، الترتیب أو التسلسل الزمنی)(خرما و أیر: 1999، 247). هاتیە. د كەڤندا مەرەم ژ ڤی زاراڤی (زانستی دەمی – علم الزمن)(احمد: 2012، 630) بوو، بەلێ نوكە دوو ئاراستێن زانستی هاتیە دەستنیشانكرن:

1. زانستێ پیڤانا دەمی (علم قیاس الزمن): مینا زانستێ فیزیكی ب ناڤێ كرۆنۆلۆژیا(Richards: 1998, 12-13).

2. زانستێ هژمارا دەمی (علم حساب الزمن): زانستێ دەستنیشانکرنا رویدانایە، ب ناڤێ کرۆنۆلۆژیا تەمام وەکی پەیدابوونا گەردوون و ئەرد و ژیان و مرۆڤی... هتد، زێدەباری کرۆنۆلۆژیا تایبەت ب چەند بابەتەکێن دەستنیشانکریڤە، وەکی دیروکا موزیك و پەیکەر و قارەمانان ...هتد(17, Grafton: 1994).

کرۆنۆلۆژیا وەك تێگەه (ڤەگێرانا دەمێ کومەکا چیروکێن پێکڤە گرێدای دکەت) (یقطین: 1997، 89). واتە ل پەی ڤێ چەندێ ل دەمێ دوماهیك هاتنا چیروکا ئێکێ، یان رویدانا ئێکێ، چیروکا دووێ دەستپێدکەت کو ل ڤێرێ ئێککگرتنا دەمی دبیتە ئاڤاهیێ هەر چیروکەکێ، لەورا خالەکێ دەستنیشاندکەت کو ژێ دەستپێدکەت و بەرامبەر وێ خالەکا دی دهێت کو پێ ب دوماهیك دهینیت، چونکە هەر بابەتەکێ چیروکی خودان دەستپێك و دوماهیکە و د ناڤ دەمەکیدا دبوریت چ یێ تومارکری، یان نەتومارکری بیت، کرۆنۆلۆژیا کو مەرەم پێ دەمێ ئەنجامدانا رویدانایە، واتە دەمێ ئاشکراکرنا بابەتێ چیرۆکێیە ب درێژاهیا سالان، یان دەمژمێران چ راستی، یان ئاشوپی بن. واتە دەم د چیروکێدا دەمەکێ نڤێسیە و ملکەچی رێزکرنا کرۆنۆلۆژیە کو تێدا (رویدان ب رێزکری و ل دویڤ ئێك دهێنە پێشکێشکرن کو رویدانەك ل دویڤ یادی ب رێزکرنا دەمێ ئاخڤتنێ دهێت)(جینیت: 1997، 45). بەلێ دەمێ ڤەگێرانێ گەلەك دۆرهێل تێدا هەنە، گەلەك رویدان د ئێك دەمدا رویددەن و ئەڤ چەندە پێدڤی دکەت کو (ببیتە پارچەکا دەمی یا دووجاری ئانکو دەمێ تشتێ ڤەگێرای و دەمێ ڤەگێرانێ)(هـ . ژ، هـ . ل). هەر وەکی (جینێت)ی دیارکری. لەورا کرۆنۆلۆژیا د ڤێ خالێدا یا رێزکری نینە.

کرۆنۆلۆژیا ل دەڤ (جینێت)ی پێکهاتیە ژ (ئەوان پەیوەندیێن ل ناڤبەرا رێکخستنێن دەمی – ترتیب زمنی - بۆ دویڤچوونا رویدانان د چیروکێدا ڤەدگەریت، واتە رێزکرنا دەمێ نەدروست و رێکخستنا وی دەمی د چیروکێدا)(هـ . ژ، هـ . ل). چ ئەڤ رێکخستنە د چیروکێ ب خۆدا یا دەستویردای بیت، یان رێزکرنەکا سەپاندیبیت کو ب ڤێ چەندێ ڤەگێران بەرامبەری دەمەکێ نڤێسیە و چ رێکێن دی نینن ژبلی چوونا بەرەڤ پێش ب رێزکرن و دویڤچوونا دەمی، یان دەمەکێ هەمەلایەنە کو پێرابوونا چەند کریارێن جودایە د ئێك دەمدا و نەیەکسانی د ناڤبەرا ڤان هەردوو دەماندا دبیتە جوداهیا دەمی (مفارقة زمنية).

واتە کرۆنۆلۆژیا وەکو زاراڤ رێزکرنا دەمیە ژ دەستپێکا پەیدابوونا رویدانان و هەتا دوماهیهاتنا وان ل دویڤ ئێك مینا رێزکرنا رویدانێن گەردوونی و کەلتور و شارستانیەتان ...هتد، د رۆمانێدا دەم د چیروك و ڤەگێرانێدا هەیە، بەلێ یێ چیروکێ کرۆنۆلۆژی یە و یێ ڤەگێرانێ جوداهیە (مفارقە) ژبەر یاریکرنا ڤەگێری ب رویدانان.

دوو: تێگەهێ دەمی:

دەم دیاردەکا راستیانەیە کو مرۆڤی هەر ژ کەڤندا زانیە و ساخلەتا سەرمەدی ب هەبوونەکا راست و دروست دایێ، ئەوێ ئاماژە ل سەر رویدانان دکەت، ئەوێن د دەمێ بوریدا رویداین، یان هندەك رویدانێن گرێدای ب دەمێ نوکەڤە، یان چەند رویدانەکن کو د دەمێ داهاتیدا دێ جێبەجێ بن.

پەیوەندیەکا کاریگەر و کارتێکەر یا هەڤگهور د ناڤبەرا مرۆڤ و دەمیدا هەیە، ئەوژی واتایا مرۆڤایەتیێ بخۆڤەگرتیە کو بوویە پشکەکا سەرەکی ژ سەربورا مرۆڤایەتیێ. هەروەسا ئەو (گوهورینێن د کەتوارێ مرۆڤیدا رووددەن، هەر بۆ دەمی ڤەدگەرن، لەورا مروڤی هەولدایە ل سەر زال بیت و بێخیتە ل ژێر شیانێن خۆ) (الجنابي: 2009، 162).

ئەڤ پەیوەندیە هەر ژ کەڤندا د بیاڤێن زانیاریێن جۆراوجۆردا بەردەوام بوویە جهێ پویتەپێدانا زانا و فەیلەسوف و رەخنەگران و هەر بیاڤەکی ل دویڤ پسپوریا خۆ تەماشەکریێ و ڤەکۆلین ژ لایێ فیزیکی و فەلسەفی ل سەر ئەنجامداینە و

گرنگیەكا تایبەت پێدایە، لەورا هەر فەیلەسوفەكی ب رەنگەكێ جودا پێناسەكریە، بەلێ ب تێگەهەكێ گشتی پێكهاتیە ژ وی (ماوەیێ رەها یێ كو دشیاندابیت بهێتە پیڤان، یان كارەكە ئەم هەست پێ دكەین و دابەشدكەین و ب تەخمینكرنا وی رادبین) (هجيرة: 2018، 34). چونكە ئەو ڤەرێژا (چالاكیا خویەتیا مرۆڤی و ژیان و كریارێن وینە، هەروەسا ژ ئەنجامێ گۆهورینا قۆناغێن ژیانا خویەتی و بزاڤا خویەتی یا بەردەوام بەرەڤ پێشڤە، ئەو دەمێ نە ب دوماهیك هاتی رویددەت و ب چەندیا كو ژیان د قۆناغاندا دبوریت، دەمژی دبوریت) (الجنابي: 2009، 164). ئەڤجا ب رێكا ڤی دەمی ئەم خۆیەتیا خۆ دنیاسین، هەروەسا گرێدان و هەستكرنا مە ب دەمی بۆ ڤێ چەندێ ڤەدگەریت و ئەڤ خۆیەتیە وەراردبیت و جیهانیبوونا خۆ د ناڤ باوەشا دەمیدا دەستنیشاندكەت و سەردەمێ ئەم تێدا پێ ددەتە ئاشكەرا و خۆیاكرن و سەرهلددەت، ئەڤجا ژبەر (پەراوێز و دویڤچوونا هەبوون و دوخ و رویدانان، دەمەكێ كەتواری ب دەمەكێ نڤێسی دهێتە دەرپرین) (سلطاني: 2014، 13).

هوسان فەیلەسوفان نە ب تنێ دەم ددیت كو سەرچاوێ ئازاردان و ژ دایكبوونا ویە بۆ تشتان، ئەوێن كو تێدا پەیدابن، بەلكو (بەردەوامیدانا ئافراندن و نویكرن و وەرارێ و پاشی ژ ناڤچوون و نەمانا وان تشتانە) (الجنابي: 2009، 165). هەروەسا مرۆڤێن ئاسایی ژی ل دەمی نێرینە و دەم ددیت سەرچاوێ سەردابرن و خەم و نەخوشیا مرۆڤیە و سەركەڤتن ل سەر دەمی سەركەڤتنە ل سەر ژیانێ و بەردەوامیا وێ. لەورا هەر د كەڤندا دبینین كو د ئەفسانێن شارستانیەتێن جودا یێن دیروكێدا هەڤركیا مرۆڤی ل گەل دەمی بۆ مە دیاركریە، ئەوژی ب لێگەریانا سەرمەدیێ (خلود) وەكی شارستانیەتا فیرعەونی و داكوكیا وان ل سەر سەرمەدیێ د ژیانێدا ببوو هەڤركی ل گەل دەمی. هەروەسان د شارستانیەتا میزوپوتامیاندا و ب تایبەتی د داستانا گلگامێشیدا ئەوا بۆ چەرخێ حەفتێ بەری زایینی ڤەدگەریت، ناڤەرۆكا وێ ل سەر بزاڤا كاروانێ لێگەریانا گیانێ سەرمەدیێ ژ پێخەمەت گەهشتن ب بەردەوامیا ژیانێ، ئەڤەژی وەك هەڤركیەك ل گەل دەمێ خۆیادبیت.

سەرەرای ڤێ چەندێ هەڤركیا مرۆڤی ل گەل دەمی ب تنێ نەبوویە، بەلكو هەردەم ل گەل جهیژی بوویە كو (دەم و جهـ) هەڤپشیكێن ئێك بووینە؟ و ئایا كیژ گرنگتر و كەڤنترە؟ زۆربەیا فەیلەسوف و رەخنەگران ل سەر وێ بۆچوونێ رێكەڤتینە كو جهـ بێ دەم تەنەكێ هشكە و جهـ مینا لەشیە و دەم مێشكێ وێیە، لەورا (دەم ب سایكولوجیەتێ دهێتە نیاسین، بەلێ جهـ ب هەستان دهێتە نیاسین، ئەڤەژی بۆ هێزا هەر پێنج هەستێن مرۆڤی ڤەدگەریت)(كريم: 1986، 222).

ئەدەب و بەرهەمێن ئەدەبی ژ ساخلەتێ خۆ ب بیاڤێن گرێدای دەمی سەربورا ژیانێ دهێنە هژمارتن و (هوشیاریا مرۆڤی بۆ دەمی پارچەكە ژ ڤێ ژیانێ و چ هونەرێن ئەدەبی تێرا ئەڤی تێگەهی ناكەن)(حبيلة: 2010، 23). وەكی دەستەواژەیێ (هەبوو نەبوو) كو ژ كەڤندا دەستپێكا هەرچیروكەكێ بوویە، ئەوا مرۆڤان ل دۆر سەربورێێن خۆ یێن نێچیرێ، یان سەرەدەری ل گەل گیانەوەران د ڤێ ژیانیدا ڤەدگێران، ڤەگێرانا ئەڤان سەرهاتی و چیروكان ب درێژی بوویە ژانرەك ژ رۆمانێ كو ئەو ب خۆ هونەرەكێ چیروكێیە و چیروك پتری هەر جۆرەكێ دی یێ ئەدەبی گرێدای دەمیە و هەر (چیروكەكێ خالەكا دەستپێكی یا دەمی هەیە)(العيد: 2010، 88). كو وەك هونەرەكێ ئەدەبی ب گشتی و جۆرەكێ ڤەگێرانێ ب تایبەتی، گرێدانەكا مەزن ب ژیان و كەتوارێ مرۆڤیڤە هەیە،چونكە (پێكهاتەكا سەرەكیە د رۆمانێدا، لەورا دچیتە د ناڤ هەمی لایەنێن تێكستا ڤەگێرانێدا)(الشعري: 2014، 50).

ئەڤجا گرنگیا دەمی د رۆمانێدا بوویە پشكەكا سەرەكی د ناڤ پێكهاتا وێدا، ژبەر گرێدانا وێ ب ژیان و كەتوارێ مرۆڤایەتییڤە و ئەڤە بوویە جهێ گرنگیدانا رەخنەگران، ژبەر پێكهاتا وێ د بەرهەڤكرنا كارێ رۆمانێدا بۆ زانینا (چاوانیا سەرەدەریا رۆمانێ ل گەل دەمی و رۆلێ وێ د نەخشەكێشانا كەسایەتیان و بەرهەڤكرنا بابەت و رویداناندا) (حبيلة: 2010، 23). لەورا بوویە پشكەكا سەرەكی ژ پێكهاتا رۆمانێ.

دەم د هەمی رۆماناندا وەكی ئێك نینە، بەلكو بكارهینا تەكنیكا دەمی ژ رۆمانڤێسەكی بۆ ئێكێ دیتر یا جودایە ئەڤ چەندە ژی ڤەدگەریت بۆ (سەربورا وی دژیانێدا و هوشیاریا رۆمانڤێسی دەدەمیدا كو چەند سەربورا وی یا زێدەبیت، دێ رەنگڤەدانا خۆ ل سەر بەرهەمێ رۆمانێ پتر هەبیت) (الجنابي: 2009، 171). ئانكو دەمێ رۆمانێ ب كارەكێ ئەدەبی دهێتە هژمارتن و كەرەستێ وێ یێ سەرەكی زمانە و ب (پەیڤەكێ دەستپێدكەت و ب پەیڤەكێ ب دوماهیی دهێت و د ناڤبەرا هەردووكاندا دەمێ رۆمانێ دەربازدبیت)(حبيلة: 2010، 24). واتە دەم گرنگترین رەگەزێ پشكدارە د ئاڤكرنا رۆمانێدا كو گرێدای رویدانایە، ئەڤجا چ ئەندێشەیی، یان كەتواری بن، وێنەیەكێ روون و ئاشكەرا ل دۆر ژیانێ د هندەك دەمێن دەستنیشانكریدا ددەتە مە و ئەڤ چەندە د تێكستا رۆمانێدا بۆ مە دهێتە ڤەگوهاستن، هەروەسان وەك باشترین رێك بۆ ل دویڤچوون و ڤەكۆلینا ئاراستێن دەمی ب رێكا ڤەگێرێ رۆمانێ دهێتە هژمارتن.

سێ: تێگەهێ ڤەگێرانێ (السرد Narration):

تێگەهێ ڤەگێرانێ واتایا (دوبارە ئامادەكرنا رویدانێ ددەت، چ یا راست، یانژی یا ئاشوپی بیت، ب رێكا پێكهاتێن زمانی چ گوتنی، یانژی خاندی، یان نڤێسی بیت، ل پەی سیستەمەكی كو ئەو ب خۆ دەستنیشاندكەت)(الإبراهيم: 2011، 12). واتە گوتنا چیروكەكێیە ب رێكا ڤەگێری دگەهیتە مە چ وەك (گوهدار، یان خواندەڤان) واتە هۆكارەكێ هاریكارە د ناڤبەرا كەسایەتێن چیروكێ و وەرگریدا.

دیروكا دەستپێكا زانستی ڤەگێرانێ بۆ (فورمالیستێن روس ڤەدگەریت و ب تایبەتی (فلادیمیر بروپ)ی و پاشی بۆ بونیاتگەرێ فەرەنسی (تزیفان تودورف)ی كو دەستەواژێ (زانستێ ڤەگێرانێ ـ Narratologg)ل سالا (1969ز) بۆ دانایە و پاشی ل سەر دەستێ(رولان پارت و جیرارجینێت)ی گەشەكر و پێشكەڤت)(هـ . ژ، هـ . ل).

دەم د ڤەگێرانێدا (دەمەكێ مرۆڤایەتیە و پارچەكە ژ پاشماوێ ڤەشارتی یێ سەربوری)(جنداري: 2013، 66). كو ڤێ چەندێ نە ب تنێ رۆمانڤێس ب خۆڤە مژیلكرینە، بەلكو رەخنەگران ژی ئەڤ چەندە ب گرنگ زانیە و وەك رەگەزەكێ سەرەكی د دانانا رۆمانێدا ب شێوێ وێ یێ دوماهیێ دزانن. لەورا كومەلەك ژ ڤەكۆلەران دیاربوون ئەوێن دەم ل پێشیا ڤەكۆلینان دادنای، ب تایبەت ڤەكۆلینێن شێوازێ ڤەگێرانا نوی وەك (دەمێ ڤەگێرانێ Narrative Time) كو دەم كرینە بابەتێن خۆ یێن سەرەكی وەكی (فورمالیست و بونیاتگەران) و دیتنەكا نوی و بەرۆڤاژی دیتنا كلاسیكیان دایە دەمی، وەكی (بەلزاك)ی و دیتنا وی یا كەڤن ئەوا (ل دویڤ رێبازا زمانی یا زارگوتنێ دچووی)(حبيلة: 2010، 27). بەلێ ئەڤ چەندە هاتە گوهارتن ل گەل گوهارتنا رۆمانا نوی كو (ڤەگێر و ڤەگێران نە وێنەیێ یەكسانە بۆ دەمێ كەتواری)(هـ . ژ، هـ . ل). واتە بەرۆڤاژی دیتنا كلاسیكیان بوویە كو ئەوان دەمێ ڤەگێرانێ ب رێزكرنا رویدانان دەستنیشاندكر، بەلێ رۆمانڤیسێن نوی دەمی د رۆمانێدا ددەنە كاری، وەك (ڤەگوهاستن ژ سالوخدانا تشتان بۆ تەكەزكرن ل سەر بزاڤا هەمان ساخلەت)(هـ . ژ، هـ . ل). ئەڤان ڤەكۆلینێن بەرفرەهیێن دەمێ ڤەگێرانێ، كومەكا دەستەواژان ب خۆڤەگرت كو گرێدای كومەكا پەیوەندیێن دەمیە،

چونکی (پێکهاتینە ژ (رێزکرن ــ ترتیب ــ Order) و (لەزی ــ سرعه ــ Speed) و (ماوە ــ فترە ــDistance) کو ب ستوینەکا گرنگ د ناڤبەرا هەلویست و رویدانێن ڤەگێرایدا دهێنە هژمارتن)(الشعري: 2014، 50) ئەڤ چەندەژی دهێتە ئەنجامدان د ناڤبەرا (چیروك ــStory) و (ڤەگێرانــNarrating)و (گوتار ــ Discourse) یدا(هـ . ژ، هـ . ل). ل گەل ڤێ چەندێ تێگەهێ دەمی ل دەڤ ڤەکۆلەران د رۆمانێدا بنیاتێ سەرەکیێ ڤەگێرانێیە، چونکە گرێدای خۆیەتیا مرۆڤیە و ب (رویەکێ سایکۆلۆژی دهێتە هژمارتن، ئەوێ ب هوشیاریێ دهێتە بەرجەستەکرن، ژ ئەنجامێ کارتێکرنێن ڤەشارتی و نە ئاشکەرا)(مرتاض: 1998، 173).

چوار: رێزکرنا دەمی (الترتیب الزمنی ــ Temporal order) ل دویڤ ڤەکۆلینا (جیرا جینێت)ی:

فورمالیستێن روس ئێکەمێن کەس بوون ئاگەهێ تێگەهێ دەمی بووین و کرینە د ناڤ ڤەکۆلینێن ڤەگێرانێدا و بۆ ڤێ چەندێ چەند بنەما بۆ شرۆڤەکرنا وێ د بیاڤێ ئەدەبیاتاندا دانانە، (د سالێن بیستاندا ژ چەرخێ بیستێ، تەکەس ل سەر وان پەیوەندیان کریە، ئەوێن رویدانان کومدکەن و پارچێن وان پێکڤە گرێددەن)(الشعري: 2014، 51). لەورا (توماشفسکی) یێ فورمالیست جوداهی ئێخستیە د ناڤبەرا (ناڤەرۆکا ڤەگێرانێ و بنیاتێ ڤەگێرانێدا (Fable/Sujet) کو یێ ئێکێ واتە ئاستێ رێزکرنا سروشتیە بۆ رویدانان و یێ دوویێ بۆ وی ئاستێ رێکخستنا وان رویدانایە ئەوێن دهێنە ئەنجامدان)(حبيلة: 2010، 31). پاشی رەخنەگرێ فەرەنسی (تودوروف)ی ل پەی تیورا بونیاتگەری تەمامی دایێ و بنیاتێ دەمی د کارێ رۆمانێدا دابەشکریە بۆ (دەمێ چیروکێ ــ زمن القصة، دەمێ گوتارێ ــ زمن الخطاب)(الشعري: 2014، 51).

ب ڤێ چەندێ دەم د گوتارا رۆمانێدا (الخطاب الروائي) بەرجستە دبیت، ژبەرهندێ بوویە خالا سەرهلدانا تیورێن گەلەك ڤەکۆلەران وەکی (جیرار جینێت)ی کو دەمی ب رەگەزەکێ سەرەکی د ڤەگێرانێدا دادنیت، ئەوێ رۆمان ل سەر ئاڤادبیت، وەك (رەگەزێن تاسەگەر و بەردەوامی و رویدانێن ڤەگێرانێ یێن ل دویڤ ئێك ل پەی رێکخستنەکا زمانی یا دەستنیشانکری) (جینیت: 1997، 45 و 88). لەورا ئەوی دەم گەهاندیە قوناغەکا پێشکەڤتی د شروڤەکرنا گوتارا ڤەگێرانێدا و تیور ژ بۆ دانایە کو (رۆمانێ دکەتە پارچەکا دەمی یا دووجارکی، ئەوژی دەمێ چیروکێ و دەمێ گوتارێیە)(یوسف: 2015، 97). ئەڤ جوداهیە د وێ ڤەکۆلینا ویدا دەرکەڤتیە، ئەوا وی ل سەر بەرهەمێ (لێگەریان ل دەمێ بەرزە یا نڤێسەر بروست)ی ئەنجامدای و تێدا ل پەی تیورا رێزکرنا دەمی ڤەکۆلین ل سەر ڤەگێری کریە و ئەو پەیوەندی ژێ دەرێخستیە، ئەوا دناڤبەرا دەمێ چیروکێ و دەمێ گوتارێدا هەی.

بەلێ (جینێت)ی ئاستێن رێزکرنا دەمێ ڤەگێرانێ دابەشی سێ ئاستان کریە، ئەوژی ل دویڤ وێ پولینکرنا وی ئاراستەکری کو ژ (سیستەم ــ نظام، ماوە ــ مدة، د دیڤئێکدا ــ تواترــ)(هـ . ژ، هـ . ل) پێکدهێت. ئەڤجا ڤەکۆلینا مە تەکەزکرنە ل سەر پێکهاتێ (رێکخستن)ێیە د گوتارا ڤەگێرایدا، چونکە (جینێت) دیاردکەت (رێکخستنا دەمی ئاماژەیە بۆ راستیا چیروکی، یانژی ئاماژەپێکرنە ژ وی لایەنی یێ نەئێکسەر)(جینیت: 1997، 47). واتە رێکخستنا دەمیە ل دویڤ رێزکرنێ Temponal order.

ڤەکۆلینا (جینێت)ی رێکخستنا دەمی ل پەی ئێکستێن ڤەگێرانێ، دەمی بۆ (دەمێ چیروکێ ــ زمن القصة و دەمێ گوتارا ڤەگێرانێ ــ زمن الخطاب السردي)(الشهرزوري:2010، 312). دابەش دکەت ب ئەڤی رەنگێ ل خوارێ:

1. دەمێ چیروکێ Histore: ئەو (دەمێ بابەتێ چیروکێیە ل پێشیا ڤەگێری، واتە کو ل بەری ببیتە گوتارەکا ڤەگێرای و

نڤێسى ل سەر لاپەران)(یوسف: 2015، 210).

2. دەمێ گوتارێ Ricit: ئەو دەمە (ئەوێ چیروك دەمێ خۆ یێ تایبەت ددەتێ، ب رێكا گوتارێ د ناڤبەرا ڤەگێر و ڤەگێرانێدا پشتی بوویە تێكستەكا نڤێسى و بەرهەڤبووى بۆ خواندنێ)(هـ . ژ، هـ . ل). واتە دەمەكێ نڤێسی یە كو رێزكرن دكەڤیتە برگێن ڤەگێرانێ و دیتنا پشكێن وێ.

لەورا (جینێت) ل پەی ڤەكۆلینا شرۆڤەكرن د گوتارا ڤەگێرایدا، ڤێ پەیوەندیێ ژ ڤان هەردوولایانڤە دیاردكەت: (جینیت: 1997، 38)

أ. پەیوەندی د ناڤبەرا گوتار و رویدانێن چیرۆكێدا.

ب. پەیوەندی د ناڤبەرا گوتار و كارێ ڤەگێرایدا.

مەرەم ژێ ڤەكۆلینا پەیوەندیێیە دناڤبەرا چیروك و گوتارێدا ژ لایەنەكی و ژ لایەنەكێ دویڤە ڤەكۆلینا پەیوەندیێیە د ناڤبەرا ئەوێ گوتارێ و كارێ ڤەگێریدا ل پەی دەمی.

بێگومان بۆ رێكخستنا دەمی د چیروك و گوتارێدا، پیدڤی ب رێزكرنێیە. واتە (رێزكرنا دەمی (كرۆنۆلۆژی Chronology)یە. كو (جینێت)ب ڤی ئاوایی پێناسە دكەت (بەراوردیا رێزكرنا رویدانایە، یان پارچێن دەمی د گوتارا ڤەگێرایدا ل گەل رێكخستنا رێزكرنا وێ د چیروكێدا(هـ . ژ، 78). واتە دەمێ رێزكری، یان یێ رێكخستی بۆ ئاشكراكرنا رویدانەكێ یان چەند رویدانەكان د كارێ ئەدەبیدا كاردكەت و ل دەڤ (جینێت)ی (رێزكرنا دەمی د كارێ ئەدەبیدا ب رویدان و كەسایەتی و ڤەگێر و دەم و جهان، پارچەكا دەمی یا دووجاركیە)(هـ . ژ، 47).

رێزكرنا دەمێ دابەشكری د ناڤبەرا چیروك و گوتارێدا چەند دۆرهێلان بخۆڤەدگریت كو دەمێ چیروكێ (رێكێ ددەت پتر ژ رویدانەكێ د ئێك دەمدا روودبەت، بەلێ دەمێ ڤەگێرانێ ئێك دۆرهێل ب خۆڤەدگریت، ئەوژی دۆرهێلێ نڤێسینێیە ل سەر رێزێن روپەلێن رۆمانێ)(یوسف: 2015، 101). واتە رێزكرنا دەمی د ناڤبەرا چیروك و گوتارێدا بۆ مە دوو راستی دیاردبن، ئەوژی (دەمێ راستی ـ الزمن الحقیقي ـ و دەمێ نە راستی ـ الزمن الزائف أو الكاذب)(مصطفي: 2015، 164). ل ڤێرێ دیاردبیت كو كرۆنۆلۆژی ب خۆ یێ راستیە و دەستكاری تێدا ناهێتەكرن، وەكی رێزكرنا وەرزا، یانژی سالێن تەمەنی و چركە و خولەك و دەمژمێر، واتە ب هیچ رەنگەكی پاشڤەچوون بۆ تێكدانا رێزكرنێ چێنابیت، چونكە تشتەكێ خورستیە و رێزكرنا وێ ب هەر سێ تێنسان (دەمێ بوری، دەمێ نهو، دەمێ دهێت) دهێتە ئەنجامدان.

لەورا ئەگەر دەم د چیروكێدا یێ راستی بیت، هەلبەت د گوتارا ڤەگێرایدا دەم دێ یێ نە راستی بیت، چونكی رویدان بەرۆڤاژی د چیروكێدا كو د دویڤئێكدا هاتنا رویدانان (تتابع الاحدث) د رێكوپێكن و ژ دەمەكی بۆ یێ د دویڤدا دهێنە رێكخستن. بەلێ د گوتارێدا یێ راستی نینە، چونكە جهێ یێ راستی د گوتارێدا دگریت، لەورا ب ڤی ناڤی هاتیە ناڤكرن.

ئەڤجا رۆلێ ڤەگێری دڤێرێدا دیاردبیت، ئەوژی یاریكرنە د رێزكرنا (كرۆنۆلۆژی) یا دەمیدا و هەر سێ تێنسان لپەی پلانا خۆ رێزدكەت.

دیسان (جینێت) بەراوردیا كرۆنۆلۆژی بۆ رویدانان د ڤەگێرانا رۆمانێدا دگەهنیتە وی كاری كو ئەو (تشتێ بەرچاڤ و زالكری ئەوە یێ شێواندنا سیستەمێ دیاركرنا رویدانان د هەمی تێكستیدا خۆیادكەت)(بدري: 2016، 116).

ڤەكۆلینا (جینێت)ی بۆ مە دیاردكەت كو پەیوەندی د ناڤبەرا چیروك و ڤەگێریدا پەیوەندیەكا گونجای یا دەمی نینە، چونكە زۆربەی ڤەگێر پەنایێ دبەنە بەر پەیداكرنا جوداهیێ د ناڤبەرا هەردوو دەماندا كو ئەڤ چەندەژی بۆ دیتنا وان بۆ ژیانێ ڤەدگەریت و هندەك مەرەمێن ئیستاتیكی ئەوێن هەر رۆمانڤیسەكی دڤێت د نڤێسینا رۆمانا خودا ب رێكا ڤێ جوداهیێ جێبەجێبكەت كو ئەڤ چەندە دبیتە

شرۆڤەكرنا وێ جوداهیا دكەڤیتە د تایبەتمەندیێن نڤێسینێدا، چونكە هەر ڤەگێرەكی شێوازێ یاریكرنا خۆ یا تایبەت ب دەمی د نڤێسینا رۆمانا خودا بۆ نموونە كرۆنۆلۆژیا چیروكێ یا نڤێسی هەیە، ل دویڤ ڤی شێوەیێ رێزكری ب برێڤەدچیت:

(أ ـ دەمێ بوری ب ـ دەمێ نهو ج ـ دەمێ داهاتی)(مصطفي: 2015، 166).

د ڤی شێوەیدا بۆ مە دیاردبیت كرۆنۆلۆژیا چیروكێ یا جێگیرە، بەلێ د گوتارێدا ئەو ل ژێر كونترولا ڤەگێریدایە كو هەر جارەكێ چركەیەكا دەمی دهەلبژێریت، ئەوا دبینیت كو ئەو یا گرنگە، ئەوێ بۆ خواندەڤانێ خۆ ڤەگێریت، ئەڤجا هەر جارەكێ تێنسەكی بكاردهینیت كو ل گەل ستراتیژیا وی یا تایبەت بۆ ڤەگێرانێ یێ گونجای بیت، لەورا ڤەگێرێ رۆمانێ وی شێوەی ب مەرەم بكاردهینیت، ئەوژی بۆ هندەك مەرەمێن ئیستاتیكییە بۆ نموونە وەكی ب ڤی شێوەی:(مرتاض: 1998، 189)

1. أ ← ب ← ج
2. ب ج ← أ
3. ج أ ← ← ب

ئەڤجا (جینێت) یاریكرنا ڤەگێری د گوتارا چیروكێدا ب پروسەیەك دزانیت، ئەوژی (هەڤدژیا دەمیە ـ المفارقة الزمنية ـ Anachronies) كو (ئەڤ دەستەواژە بۆ ڤەكۆلینا كرۆنۆلۆژیا هەرچیروكەكێ ب رێكا بەراوردیا رێكخستنا رویدانان، یانژی پارچێن دەمی د گوتارا ڤەگێریدا ب رێكخستنا ل دویڤئێكدا هاتیا ـ تتابع ـ كو ئەڤان رویدانان، یانژی پارچێن دەمی ب خۆ د چیروكێدا تەرخانكریە) (جینیت: 1997، 47). واتە نەگونجاندن د ناڤبەرا ڤان رێزكاندا ب ڤێ دەستەواژەی دهێتە ناڤكرن و ئاشكراكرنا ئەڤان جوداهیێن دەمێ ڤەگێرانێ و پیڤانا وێ بۆ دیاردكەت ب هەبوونا (جۆرەكی ژ پلا چنە ـ درجه صفر ـ كو ببیتە دوخێ سازانا دەمی ـ توافق زمنی ـ د ناڤبەرا چیروك و گوتارێدا)(هـ . ژ، هـ . ل). داكو سازان و یەكسانیەكێ د كرۆنۆلۆژیایێدا د ناڤبەرا هەردووكاندا دروستبكەین، ئەڤجا دڤێت خالەكا دەستنیشانكری هەبیت كو ژێ دەستپێبكەین، ل ڤێرە (پلا چنە نوینەریا دەمێ نوكە د گوتارێدا دكەت كو ب بیردوزی ل گەل دەمێ چیروكێ دهێتە گونجاندن)(مصطفي: 2015، 167). لەورا (جینێت)ی نموونەیەك ئامادەكریە كو ب رێكا وێ (سروشتی هەڤدژیا دەمی ـ مفارقه زمنیه ـ و د هەمان دەمدا چەوانیا پیڤانا وێ ئاشكەرادكەت)(هـ . ژ، هـ . ل).

هەروەسان شرۆڤەكرنا دەمی بۆ هەر تێكستەكێ د گوتارا ڤەگێریدا پێدڤیە (دەم بهێتە پارچەكرن، ل پەی جوداهیا وی دوخێ دەمێ تێدا)(جینیت: 1997، 90-91). ئانكو ل دویڤ بكارهینانا دەمێ رۆمانێ بهێتە پارچەكرن، بۆ نموونە بۆ دەمێ نوكە (ب) و پاشی دەمێ بوری (أ) كو ل دەمێ ڤەگێر یاریان ب دەمی دكەت، دێ گەلەك رویدانان ل سەر زێدە، یان كێم كەت چ ب هەلبژارتن، یان لادان، یان ژێگرتن كو ل گەل دەمێ ڤەگێرانێ بگونجیت و ل پەی پێدڤیا هونەرێ رۆمانا وی برێڤەبچیت، ئەڤجا نەچاردكەت كو (جاران رویدانان ڤەگەرینتە دەمێ بوری وەك (ڤەگەراندن ـ یان فلاشباك Flash back) لێبكەت و جارانژی پێشبێخیت (پێشخستن ـ Prolepsis)ێ دئێخیتە د رویدانانا)(العزي: 2011، 47). ل دویڤ دیتنا (جینێت)ی ئەڤ تەكنیكێن هەنێ جوداهیا دەمێ ڤەگێرانێ ژ دوو تەكنیكان پێكدهێن:

1. ئاراستێ ڤەگەراندن (الاسترجاع ـ Flash back) دەستەواژەكێ نویە د رۆمانێدا كو(جینێت)ی ب ڤی ئاوای پێناسەكریە. واتە(ڤەگەراندنا هەر رویدانەكا بوری ژ وێ خالا دەمی ئەوا ڤەگێر گەهشتییێ)(هـ . ژ، هـ . ل). ئانكو دەم د ڤێ (ئاراستەیێدا بۆ پشتێ ڤەدگەریت كو جوداهیەكێ دئێخیتە د دەمێ ڤەگێرانێدا)(عزام: 2005، 106). ئەڤ تەكنیكە د ڤەگێرانا كلاسیكی و نویدا هەیە و هەر بۆ ڤێ چەندێژی (جینێت) ئاماژە ب (كەڤناتیا وێ دایە وەكی دئلیادا

هومیروسیدا هاتیێ)(یوسف: 2015، 104).

ئەم دشـێین بێـژین داكـو چیـروك بهێـتە ڤەگێـران، پێـدڤیە د دەمەكیـدا هـاتبیتە رویدان، ژبلی دەمێ نوكە، چونكە نابیت تو چیروكەكێ ڤەگێری و هێشتا رویدانێن وێ نەهـاتینە رویـدان، (ئەڤ چەنـدە گرنگیـا دویراتیا د ناڤبەرا دەمێ رویدانا چیروكـێ و دەمـێ ڤەگێرانـا وێـدا شـرۆڤەدكەت) (سـلطاني: 2014، 45-46). لەورا هەر ڤەگەرانـدنەكا كـو ڤەگێـر پـێ رادبیـت بـۆ رابردوویێ وی یێ تایبەت ڤەدگەریت.

ئەركێ ڤەگێری ل ڤێرێ ئەوە راوەستانەكێ بێخیتە رویدانێن دەمێ نوكە و بۆ پێش ڤەدگەریت، داكو هندەك بیرهاتن و رویدان و كەسایەتیێن بەری نوكە یێن پێشیا رۆمانێ ڤەگەرینیت و ڤێ ڤەگەراندنێ چەند ئاراستێن جودا هەنە، ئەوژی (ڤەگەراندنا دەمێ بوری یێ دویر و بوریێ نێزیك)(یوسف: 2015، 104).

ژ ڤێ ڤەگەراندنا دەمێ بوری (جینێت) سێ جۆرێن جودا ژێ دروستكرینە، ئەوژی:(جینیت: 1997، 81)

أ. ڤەگەراندنا ژ دەرڤەـالاسترجاع الخارجي ـ Externs: ئەو جورێ ڤەگەراندنێیە یێ كو بەحسێ وان رویدانان دكەت، ئەوێن دەمێ رویدانا وان دكەڤنە پێش دەستپێكا رۆمانێ.

ب. ڤەگەراندنا ناڤخویی ـ الاسترجاع الداخلي ـ Internes: ڤەگەراندنا ئەوان رویدانایە، ئەوێن دكەڤنە دەمێ بوری یێ پشتی دەستپێكا رۆمانێ.

ج. ڤەگەراندنا تێكەل ـ استرجاع المزجي أو التكميلي ـ Mixed: ئەڤ جورە ژ ئەنجامێ تێكەلكرنا هەردوو جورێن ل بەری نوكە دروستدبیت.

ئەڤ هەر سێ ئاراستێن دەمی خزمەتا ڤەگێرانێ دكەن و پشكداریێ د وەرارا رویدانان و پێشكەڤتنا واندا دكەن و ئەڤ چەندە دهێتە ئەنجامدان ژ لایێ ڤەگێریڤە بۆ (پركرنا ئەوان بوشایێن ڤەگێر ل دویڤ خۆ دهێلیت، ئەوژی ب دانا پێزانینان ل دۆر رابردوویێ كەسایەتیەكا وی یێ كو د چیروكێدا هاتی، یانژی ئاگەهداركرنا مە ب هەبوونا كەسایەتیەكێ دكەت كو د مەیدانا رویداناندا بەرزەبوویە و پاشان ژ نوی دیاربوویە)(بدري: 2016، 135-136). ئەڤ هەردوو كریارە ل دویڤ بۆچوونا (جینێت)ی ژ گرنگترین كریارێن كلاسیكینە بۆ دەستنیشانكرنا ڤێ جوداهیا دەمی.

2. پێشێخستن ـ الاستباق ـ Flash Fornard Prolepsis: جینێتی ئەڤ جورە ب ڤی رەنگی پێناسەكریە كو (هەر بزاڤەكا ڤەگێرانێ یا گرێدای ڤەگێرانەكا پێش وەخت، یان حازركرن بۆ رویدانەكا ل دویڤدا بیت)(العزابي: 2017، 21). واتا ڤەگێرانا تشتەكیە پێش، یان ل بەری بهێتە رویدان، چونكە (بزاڤەكا دەمی دهێتە رویدان ل دەمێ ڤەگێر ڤەدگەرینیت و پێش و پاش دكەت، واتە یاریكرنە ب دەمی ل سەر ئاستێ ئەوێ خالا دەم گەهشتییێ)(جینیت: 1997، 81).

ئەڤ تەكنیكە بەرۆڤاژی تەكنیكا ڤەگەراندنێ دهێتە نیاسین، چونكی خۆ (د هلاڤێتن بۆ پێش، یان بەرامبەر كو ئەڤەژی پارچەكا ڤەگێرانێیە و تێدا ڤەگێر چەند رویدانەكێن پێشی وەختێ خۆ بۆ مە ڤەدگێریت (سلطاني: 2014، 46-47). هەروەسا (جینێت)ی دوو جۆر بۆ ڤێ تەكنیكێژی دیاركرینە ئەوژی:

أ. پێشئێخستنا دەرەكی: ئەو جۆرێ پێشئێخستنێیە ((كە تایبەتە بەو رووداوانەی كە پێشخراویان تێدا بەدی هاتووەو دەكەونە دەرەوەی كاتی سەرەكی گێرانەوەی رۆمانەكەوە)) (ئەلوەنی: 2000، 234).

ب. پێشئێخستنا ناڤەكی: ئەو جۆرێ پێشئێختنێیە ((كە گێرانەوەی ڕووداوی ئێستا و داهاتوو تێكەڵ دەكات، هەروەسا وەكو ڕیچكەی داخراوی ناوەكی بەكاردەهێنریت))(أمین: 2012، 105).

ل ڤێری ئەركێ ڤەگێری بۆ رێكخستنا دەمێ رۆمانێ ب گشتی كو ڤەگێر پەنایێ دبەتە بەر ڤێ تەكنیكێ داكو (دەروازیەكێ

بۆ رویدانێن ل دویڤیدا دروستبکەت، یانژی پێشبینیکرنێ ب پاشەرۆژا ئێك ژ کەسایەتیان بکەت، یانژی ئاگەهدارکرنە ب پاشەرۆژا کەسایەتیان)(عزام: 2005، 108). واتە ڤەگێر زەمینەیەکا دەمی یا رویدانان بۆ مە بەرهەڤدکەت و مە پێ ئاگەهداردکەت، داکو نەکەڤینە د ڤێککەڤتنا رویدانانێن کەسایەتیاندا.

تەوەرێ دووێ: پراکتیزەکرنا کرونۆلۆژیا دەمێ گوتارا ڤەگێرای د رۆمانا (گەهشتنەکا وەکی مرنێ)دا.

د ڤی تەوەریدا ئەم دێ ژ دوو لایانڤە بەحسێ کرۆنۆلۆژیا دەمی کەین (کرۆنۆلۆژیا

دەمێ چیروکێ، کرونۆلۆژیا دەمێ گوتارا ڤەگێرای):

1. کرۆنۆلۆژیا دەمێ چیروکێ: وەك دیار کرۆنۆلۆژیا دەمێ چیروکێ رویدانێن وێ ژ دەمێ بورى بەرەڤ دەمێ نوکە و بەرەڤ دەمێ داهاتی دچن، بەروڤاژی کرۆنۆلۆژیا گوتارا ڤەگێری کو ڤەگێر ل دەمێ دەست ب ڤەگێرانا رویدانێن رۆمانێ دکەت، پێشی و پاشێخستنێ دئێخیتە د دەمێ رویداناندا، ئەگەر ئەم بەرێ خۆ بدەینە ڤێ رۆمانێ دبینین چ رێکخستن و رێزبەندیا دەمی د ناڤبەرا دەمێ چیروکێ و دەمێ گوتارا ڤەگێرایدا نینە، چونکی د وێ گوتارا ڤەگێرایدا رۆمانڤیسی ب رێکا تەکنیکێن دەمی رێکخستنا دەمێ چیروکێ تێکدایە، ئەگەر ئەم بەرێ خۆ بدەینە دەمێ رویدانێن چیروکێ یێن ڤێ رۆمانێ ل بەری ڤەگێر دەست ب ڤەگێرانا رویدانان بکەت، دێ ب ڤی شێوەێ ل خوارێ ل دویڤ رێزبەندیا دەمی دێ رێکخستی بن، بۆ وان رویدانێن سەرەکی ئەوێن د رۆمانێدا هاتینە دەستنیشانکرن.

ژ	رویدان	لاپەر	دەمێ رویدانان بوری	 نهو	 داهاتی
1	رویدانا ژ دایکبوونا کەسایەتیا (خوشی) ((کچا من دەمێ خودێ تو دای ئەم ل چیایەکێ مەزنێ کوردستانێ بووین)).	12	/		
2	هزرا دانانا ناڤێ کەسایەتیا (خوشی) ((ژ نوی مە هزر ل هندێ کر کا دێ ناڤێ تە کەینە چ هەر ئێکیش مە تشتەك دگۆت))	17	/		
3	بەحسکرنا بارودوخێ کوردستانێ ل سەردەمێ کەسایەتیا (خوشی) تێدا ژ دایکبووی و دەربەدەربوونا وان ل چیایێن کوردستانی و ئەو زۆلم و زۆرداریا رژێما بەعس ل گەل مللەتێ کورد دکر. ((دەنگێ فرۆکان بێ دەنگ نەبوو، ترسێ و سەهمێ جانێ بابێ من و دەیکا من بەر نەدا)).	21	/		
4	سوتنا گوندێن کوردستانێ ژ لایێ رژێما بەعس و کوشتنا خەلکێ بێ گونەە ((ئەم گەهشتین گوندەکێ بێ مرۆڤ وەکی گورستانەکێ بێ دەنگە ب شەفەران ئەو گوند خراب و کاڤل کری کولێن پەزی ب سەرێ وان دا خراب کری نە ئاگر ب گیانەوەران ڤە نایە و هەر کەسێ گرتی کوشتی یە)).	22	/		
5	رویدانا کوشتنا پیر و باپیرێ کەسایەتیا (خوشی) ((دەنگێ گری یا رزگاری ب سەر گوندی کەفت و هەرێ گازی دکەت هەی بێ بەختێن بێ بەخت ما گونەها ڤێ پیرە ژنێ و ڤی زەلامی چ بوویە هەتا هوین بکوژن)).	29	/		
6	تەمامکرنا رویدانان کوشتنا پیر و باپیری کەسایەتیا (خوشی) و بجە هێلانا گوندێ وان و چوونا دایك و بابێن وێ بۆ جهەکێ دیتر ((پشتی کوشتنا باب و دەیکا رزگاری ئەم نەچاربووین ب چاڤێن تژی ڕۆندك و ب دلێن تژی خەم گوندێ خو بجە بهێلین))	60	/		
7	بەحسکرنا بارودوخێ ژیانا کەسایەتیا (خوشی) و دایك و بابێن وێ ل چیایێن کوردستانێ و ئەو بارودوخێ سەختێ مللەتێ کورد تێدا دەربازدبوو. ((ئەم کەفتینە چیان و برسێ و ترسێ و سەرمایێ بێ دەنگی نەهەلبژارد و نەخوشی ل دویڤ نەخوشیێ بو مە دهاتن)).	155	/		
8	رویدانا گرتنا دایکا (خوشی) و ئەو کەسێن ل گەل ژ لایێ رژێما	193	/		

	بەعسڤە ((ل پشتا بانییێ ئەم هاتین دۆر پێچ کرن و تا دوو رۆژان ئەم نەچار کرین ژ برسێ و ترسێ بهزاران خەلکێ گوندان و چیان هاتن گرتن)).				
9	هاتنا مالا کەسایەتیا (خوشی) بۆ باژێران و نیاسینا کەسایەتیا (سیپانی) ب رێکا فەیسبووکی ((دەمێ ئەم هاتین باژێران هەر زوی بابێ من بو دەستهەتدار... من فیسبوکەك بۆ خو چێ کربوو ... رۆژەکێ من دیت، کەسەکی داخوازی یا هەڤالینیێ یا ژ من کری بناڤێ سیپان)).	94	/		
10	کەسایەتیا (سیپانی) داخوازا حەژکرنێ ب رێکا فەیسبووکی ژ کەسایەتیا (خوشی) دکەت و کەسایەتیا (خوشی) ل داخوازا وی رازیدبیت ((سیپان کا بێژە تە چ گۆت؟ من گوت دێ حەز ژ من کەی یان نە؟ ... سێ رۆژ دەربازبوون من گۆتە سیپانی ئەزا رازیمە)).	99	/		
11	زانینا بابێ (خوشی) کو کچا وی حەژ کورەکی دکەت و ل گەل دئاخڤت ((رۆژەکا دی بابێ من زانی کو ئەزا دگەل وی د ئاخڤم و ئەز گرتم و دانا مە بەر شەق و پێنا و ئەگەر دەیکا من نە با دا وێ رۆژێ بابێ من، من کوژیت)).	104	/		
12	زانیا کەسایەتیا (خوشی) کو کەسایەتیا (سپانی) مرۆڤەکێ درەوینە، ئەڤ چەند بۆ کەسایەتیا (خوشی) دووپاتدبیت، دەمێ کەسایەتیا (سیپانی) گوتیە (خوشی) بابێ من یێ نەساخە و کەسایەتیا (خوشی) چوویە نەخوشخانێ بۆ وێ دیاربوو کو بابێ وی نە ل نەخوشخانێ بوو ((سیپانی درەوەکا مەزن ل خوشیی کر... ژ بەر کو بابێ سیپانی یێ ساخ بوو و چ ب سەرێ وی نە هات بوو، بەلکو ژنەکا بمێر پەیوەندی ب وی کر)).	133	/		
13	چوونا کەسایەتیا (خوشی) بۆ دەڤ کەسایەتیا (هێژایی) و بێ هوشکرنا کەسایەتیا (خوشی) ژ لایێ ویڤە و دەست درێژکرنا سیکسی بۆ سەر کەسایەتیا (خوشی) ((هەتا جارەکێ وی ئاڤ دایە من ژی چ هزر ژ وێ ئاڤێ نەکر کو وی بێ ناموسی حەبکەکا گێژ بوونێ یا کرییە تێدا ... هەتا سپێدی وی بزوری ب سەرێ من دا دکر و ددا من و کریارا سکسی دگەل من دکر)).	234	/		
14	رویدانا دوو گیانبوونا کەسایەتیا (خوشی) ((ئەو هەمی چەند رۆژەك بوون ... ئەزا دووگیان بووم... یێ کو بابێ من و دەیکا من بزانیت)).	149	/		
15	بابێ خوشی داخوازێ ژێ دکەت کو شوی ب کورمامێ خۆ بکەت، بەلێ بابێ وێ نزانیت یا دووگیانە ((دوهی مامێ تە یا گوتییە من دڤێت تو کچا خۆ بدەیە من ... دڤێت تو بڤێ چەندێ یا رازی بی و تە چ رێکێن دی نینن))	150			/
16	گومانبرنا دایکا کەسایەتیا (خوشی) ل سەر مەزنبوونا زکێ (خوشی) ((کچا دێهلێ ئەو چیە دزکێ تەدا، ئەو بوچ هندە تو دەستێ خۆ دهاڤێژیە دەڤێ خۆ و عێلنجی دهێنە تە)).	179		/	
17	رازیبوونا کەسایەتیا (خوشی) ل سەر داخوازا بابێ خو کو شوی ب پسمامێ خۆ بکەت. ((ئەز رازی بووم ب وێ چەندا دەیکا من و بابێ من گوتیە من)).	180	/		
18	زانینا دایکا (خوشی) کو ئەو یا دووگیانە، ئەڤ چەندە ل دەڤ نوژدارێ تایبەت یێ کەسایەتیا (خوشی) دووپاتکریە ((دەیکا من گوت خوشی ما دێ هەتا کەنگی ڤی تشتی ل من ڤەشێری ئەڤروکە ئەز ل دەڤ نوژدارێ تە هاتیم و وی گۆت من کچا تە یا دووگیانە)).	232	/		
19	نەخوشبوونا کەسایەتیا (خوشی) و برنا وێ بۆ نەخوشخانێ و زانیا بابێ وێ کو ئەو یا دووگیانە ((رۆژەکی ئەز گەلەك تەنگاڤ بووم و بزوری ئە ز گەهاندم نەخوشخانێ ل وی دەمی ژی بابێ من دگەل مە هات و وی ب رێکا نوژداری زانی کو ئەزا دووگیانم)).	235	/		
20	رەڤینا کەسایەتیا (خوشی) ژ مال بۆ باژێرەکێ دیتر ((وێ شەڤێ هەمییێ ل هوتێلێ هەتا سپێدێ دترسییام و ژ خەمان من بەردەوام دکرە گری و گیانێ من هێدی هێدی بەرەڤ مرنێ دچوو)).	236	/		
21	نەمانا پارێن کەسایەتیا (خوشی) و دەرخستنا وێ ژ هوتێلی ((پشتی پازدە رۆژان ل وێ هوتێلێ من پارە نەمان و من ب تنێ شەڤەکێ	237	/		

	پارێن خۆ نەدان خودانێ هوتێلێ ئەز دەرخستم)).				
22	نەساخبوونا کەسایەتیا (خوشی) ل سەرجادێ و دیتنا وێ ژ لایێ کەسایەتیا (فەرهاد)یڤە ((ڤیژە ڤیژا ژنەکێ بلند دبوو، وەی خودێ ئەڤ چ هاوارە من پتر خو نیزیك كر)).	5	/		
23	گومانبرنا کەسایەتیا (خوشی) ژ کەسایەتیا (فەرهاد)ی کو حەژ وێ دکەت ((چ گومان ئێدی لسەر هندێ نەبوو... کو فەرهاد حەژ ژ من دکەت)).	207	/		
26	کەسایەتیا (فەرهاد)ی داخواز ژ کەسایەتیا (خوشی) دکەت کو شوی پێ بکەت، بەلێ کەسایەتیا (خوشی) رازینەبوو ((ئەگەر تو یا رازی بی ئەز حەزدکەم دگەل تە خێزانەکێ پێك بینم... تەخێرە برا فەرهاد ئەز و تو وەکی خویشك و برا پێکڤە دژین)).	227		/	
27	رازیبوونا کەسایەتیا (خوشی) کو شوی ب کەسایەتیا (فەرهاد)ی بکەت ((فەرهاد ئەزا رازی مە شوی ب تە بکەم و دێ بم خێزانا تە)).	239	/		
28	زڤرینا کەسایەتیا (خوشی) بۆ دەڤ دایك و بابێن خۆ پشتی ژ لایێ کەسایەتیا (فەرهارد)یڤە هاتینە رازیکرن کو جارەکا دیتر(خوشی) بۆ دەڤ وان ڤەگەریتەڤە ((فەرهاد زڤری ڤە و گوت من دێ رابە دابچین دەڤ بابێ تە و دەیکا تە، من ب چ رەنگان باوەر نەدکر کو ئەو دێ هوسا ب ساناهی ل من بوریت)).	242			/

د ڤی خشتەییدا مە کرۆنۆلۆژیا دەمێ چیروکێ رێکخستیە کو هەمی رویدان ب شێوەیەکێ ل دویڤ ئێك هاتی مەرێزکرینە ژ دەمێ بوری بەرەڤ دەمێ نوکە و بەرەڤ داهاتی، بەلێ وەك ژ هژمارا لاپەرەیێن هەر رویدانیەکێ دیار ڤەگێری یاریکرن ب تێنسێن دەمێ رویدانا کریە، ب تایبەتی د دەمێ ڤەگێرانێدا هەر رویدانەك ل جهەکێ ڤەگێرایە.

2.کرۆنۆلۆژیا دەمێ گوتارا ڤەگێرای: د پروسێسا ڤەگێرانا رویدانێن رۆمانێدا جوداهیەکا مەزن دناڤبەرا کرۆنۆلۆژیا دەمێ رویدانێن رۆمانێ و کرۆنۆلۆژیا دەمێ ڤەگێرانا وان رویدانان هەیە، چونکە کرۆنۆلۆژیا دەمێ رویدانێن رۆمانێ رویدان تێدا ژ دەمێ بوری بەرەڤ دەمێ نوکە و بەرەڤ دەمێ داهاتی دچن، بەلێ ئەڤ دەمە یێ جودایە ژ وی دەمێ ڤەگێر رویدانان تێدا ڤەدگێریت، چونکە دەمێ ڤەگێرانێ لڤین یا تێدا هەی، ڤەگێر گەلەك جاران رویدانێن رۆمانێ ل دەمێ نوکە رادوەستینیت و ڤەدگەریت بۆ دەمێ رابردووی، داکو هندەك رویدانێن گرێدایی ب کەسایەتێن رۆمانێڤە و هێشتا نە هاتینە گوتن د دەمێ نوکەدا ڤەگێریت و هندەك جاران ڤەگێر بەرەڤ دەمێ داهاتی دچیت و پێشبینیا هندەك رویدانان دکەت کو هێشتا روینەدانە، ڤەگێر ئەڤان لڤینان د کرۆنۆلۆژیا گوتارا ڤەگێرانێدا ب رێکا هندەك تەکنیکا ئەنجام بدەت کو ئەڤ تەکنیکە ل دویڤ دیتنا (جیرارجینێت)ی دوو جۆرن ئەوژی تەکنیکێن (ڤەگەراندنێ، پێشئێخستنێ) و هەر تەکنیك ژ ڤان دابەشی چەند جۆران دبیت ل ڤێرێ دێ بزاڤێ کەین، ئەڤان تەکنیکان د ڤێ رۆمانێدا دیاربکەین:

أ. ڤەگەراندن: مەبەست ژ ڤێ تەکنیکێ ئەوە ڤەگێر د پروسێسا ڤەگێرانێدا رویدانان ل دەمێ نوکە رادوەستینێت و ڤەدگەریت و بەرەڤ ڤەگێرانا هندەك رویدانان دچیت کو ل دەمێ رابردووی رویداینە و نەهاتینە ڤەگێران، ئەڤ تەکنیکا دەمی دابەشی سێ جۆران دبیت:

1. ڤەگەراندنا ژ دەرڤە: د ڤێ تەکنێکدا ڤەگێر ڤەدگەریت بۆ ڤەگێرانا هندەك رویدانێن رابردووی، ئەوێن دکەڤنە پێش دەستپێکا رویدانێن رۆمانێ داکو بێخیتە د ناڤ رویدانێن دەمێ نوکە دا، ئەڤ تەکنیکە د ڤێ رۆمانێدا دیاردبیت، دەمێ کەسایەتیا (خوشی)، داخوازێ ژ کەسایەتیا (فەرهاد)ی دکەت کو ل ژۆرا وی بنڤیت، چونکە دترسیت ب تنێ بنڤیت، ژ بەرکو ژ نوی خودێ کورەك یێ دایێ، لەورا ئێکسەر هزرا کەسایەتیا (فەرهاد)ی بۆ ئاخڤتنا داپیرا وی ڤەدگەریت، دەمێ دگوتێ نابیت دەمێ

ژنەکێ زارۆکەك ببیت ب تنێ بنڤیت، دەمێ دبێژیت: ((هەر زوی بیرا من هات دەمێ پیرا من دگوت: کورێ من نابیت ژنێن زاروك دبن بۆ ماوێ چل رۆژان دەربکەڤن ژ بەر کو ئەگەر ئەجنە وان ب هنگڤن و گەلەك دترسن))(گابێریکی: 2014، 10). هەردیسان د پارچەکا دیتردا دەمێ کەسایەتیا (خوشی) چیروکا ژ دایکبوونا خۆ ژ زار دەڤێ دایکا خۆ بۆ کەسایەتیا (فەرهاد)ی، ڤەدگێریت، ئەڤ تەکنیکە تێدا خویادبیت، دەمێ دبێژیت: ((گوهێ خو بدە چیرۆکا هەبوونا من هەمیێ دەیکا من دگوت کچا من دەمی خودێ تو دای ئەم ل چیایەکێ مەزنێ کوردستانێ بووین و بابێ تە ب تنێ ل دەڤ من بوو بەس سوپاس بۆ خودێ بێ ئارێشە تو هاتی یە سەر دنیایێ و ئارێشا ژ هەمیێ نەخوشتر ئەو بو کو من ژانێن مەزن کێشاندن هەتا تو پەیدابووی و هەر ل وی دەمی بابێ تە دگوت: مادەم ئەڤ کچە هندە تە ئازار ددەت دێ بۆ مە بیتە بەلا خودێ ژ بەر کو کچا من تو گەلەك مایی هەتا ژ زکێ من دەرکەفتی و هوسان بارانەکا دژوار بوو، چ نەبوون حکومەتا بەعسیان هەمی رەخێن مە گرت بوون))(هـ . ژ، 12). ل ڤێرە کەسایەتیا (خوشی) ڤەگەریایە بۆ دەمێ هندەك رویدانان کو ل پێشیا دەمێ رویدانێن رۆمانێ رویداینە و نەهاتینە ڤەگێران ژ نوی ب رێکا ڤێ تەکنیکی هاتینە ڤەگێران، ئەوژی چیروکا ژ دایکبوونا وێ و ئەو باردوخێ نەخوش یێ وی سەردەمی یێ مللەتێ کورد تێدا دەربازدبوو کو رژێما بەعس هەمی جهـ گرتبوون. هەروەسا دەمێ کەسایەتیا (خوشی) بەحسێ بارودوخێ کوردستانێ ل سەردەمێ رژێما بەعس ژ زاردەڤێ دایکا خۆ بۆ کەسایەتیا (فەرهاد)ی ڤەگێریت و دیاردکەت کو دەمێ دایك و بابێن وێ بەرەڤ گوندێ خۆ چووین، گوندێ وان هاتبوو کاڤلکرن و سوتن و کیمیا بارانکرن، ل ڤێرە ئەڤ تەکنیکە هاتیە بکارهینان و ڤەگێری رویدان ل دەمێ نوکە راوەستاندینە و ڤەگەریایە بۆ ڤەگێرانا هندەك رویدانان کو پێش دەمێ رویدانێن رۆمانێ هاتینە رویدان، دەمێ دبێژیت: ((دەیکا من گوت: دەمێ مە خو گەهاندیە گوندێ بابێ تە هۆ مە دیت گوندەکێ کاڤل و وێرانە خو دەنگێ چویکچان ژێ ناهێت ئاگرێ ب کولێن حەیوانان ڤە دەرێن وان دگرتی نە بێهنا گوشتێ بزنان و مریشکان و کاران و بەرخان و دەواران یا دگەل بێهنا کێمایێ تێکەل بووی))(هـ . ژ، 28). هەردیسان د پارچەکا دیتردا دەمێ دایکا (خوشی) رویدانا کوشتنا پیر و باپیران وێ و بجهـێلان گوندێ خۆ بۆ ڤەدگێریت، ڤێ تەکنیکێ بکاردهینیت و ڤەدگەریت بۆ رویدانەکێ کو ل دەمێ رابردویدا رویدایە و دەمێ نوکە ڤەدگێریت، دەمێ دبێژیت: ((کچا من پشتی کوشتنا باب و دەیکا رزگاری ئەم نەچاربووین ب چاڤێن تژی روندکڤە و ب دلێن تژی خەم گوندێ خۆ بجە بهێلین و بەرەڤ جهەکێ دی بچین بابێ تە ژ بەر گری و خەما دەیك و بابێ خو ئاگەهـ ژ کەسێ کەسێ نەبوو))(هـ . ژ، 60). د پارچەکا دیتردا دایکا (خوشی)یێ وان رویدانێن ل سەردەمێ رژێما بەعس ب سەر مللەتێ کورد هاتین بۆ کچا خۆ (خوشی)یێ ڤەدگێریت، دەمێ بەحسێ زەلامەکی دکەت کو ژبەر توپبارانکرنا فروکێن رژێما بەعس و ژ ترسا کچ و خێزانا خۆ هێلان و رەڤی چوو بن بەرەکی داکو گیانێ خۆ پارێزیت، بەلێ بابێ (خوشی) یێ بزاڤێ دکەت ئەوێ ژنێ و کچا وێ رزگاربکەت، بەلێ ب تنێ شیا کچا وی رزگار بکەت و هەڤژینا وی زەلامی ژ لایێ فروکێن بەعسڤە دهێتە کوشتن، ل ڤێرە ڤەگێر ڤەگەریایە بۆ رویدانەکێ ل سەردەمێ پێش رویدانێن رۆمانێ، ئەوژی ل دەمێ رابردووی رویدایە و ل دەمێ نوکە ڤەگێرایە، دەمێ دبێژیت: ((ئەز چ جارا وی کەسی ژبیر ناکەم دەمێ ب زۆری خو هاڤێتییە بن بەری و کچا خو و هەڤژینا خو هێلاین و بوویە هاوار هاوارا وان رزگاری خو ژ بن بەری هاڤێت دەرێ و چوو دا وان رزگار بکەت ... بەلێ گەهشت کچا وی دانا سەر دەستێ خوو بو هاوار

هاوارا من رزگار هشیاری خوبە... بەلێ لژێر سیبەرا توپ و فرۆكان بابی تە شیا وی كچا بچویك رزگار بكەت، و هاوارا دەیكا وێ یە ئاخ كچا من بەری بابێ تە بگەهیت وێ ژنێ دناڤ گورمێنا دەنگێ توپەكێ دا بەرزە و پرت پرت بوو))(هـ . ژ، 61). هەروەسا ئەڤ تەكنیكە د وێ دیالوگا د ناڤبەرا كەسایەتیا (خوشی)یێ و كەسایەتیا (سیپان)یدا، ئەوا ب رێكا تلەفونێ هاتیە ئەنجامدان دیاردبیت، دەمێ كەسایەتیا (خوشی)یێ بەحسێ ژیانا خۆ یا زاروكینیێ و هەڤالا خۆ (دلبەر)ێ‌بۆ كەسایەتیا (سیپان)ی دكەت، ئێكسەر كەسایەتیا (سیپان) ی بەرەڤ ڤەگێرانا رویدانەكێ چوویە كو ل سەردەمێ رابردووی یا بەری دەسپێكا رویدانێن رۆمانێ رویدایە دەمێ بەحسێ مالا جیرانێن خۆ دكەت ل دەمێ ئەو زارۆك، هوسان دیاركەت كو مالەكا هەژار كچەك و كورەك ب ناڤێ (لورین، مەرجان) هەبوون، كەسایەتیا (سیپان)ی بەردەوام هاریكاریا وان دكر، داكو خواندنا خۆ ب دوماهیك بینن، بەلێ هوسان دیاردكەت كو ئاگر بەربوو مالا وان و ئەو هەردوو زارۆك سوتن و ئەمرێ خودێ كرن و د ئەنجامدا دایكا وان دینبوو، دەمێ دبێژیت: ((مە جیرانەك هەبوو ئەو گەلەك یا هەژار بوو، من ژی هەمی گاڤان دگوتە دەیكا وان بلا بەس كورێ تە و كچا تە بخوینن دێ بۆ وان هەمی تشتان كرم ... و من هەمی گاڤان دگوتە وان لورین، مەرجان بەس هوین بخوینن، دێ هەر رۆژەك هێت، دێ دل خوش بن و گەهنە هەمی ئارمانجێن خو، بەلێ دەمی بوویە سپێدە بو هاوارا دەیكا من و گوت: لورین و مەرجان هەر دوو یێن سوتین دلێنانگەهێڤە ... و دەیكا وان ژی یا دین بووی))(هـ . ژ، 127). هەروەسا دەمێ كەسایەتیا (خوشی) بەحسێ ژیانا مللەتێ كورد ل سەردەمێ رژێما بەعس بۆ كەسایەتیا (فەرهاد)ی دكەت كو ئەڤ رویدانە دایكا (خوشی) بۆ ڤەگێرا بوو، ل ڤێرە ڤەگێر ڤەگەریا بۆ رویدانەكا رابردووی بەری دەستپێكا رویدانێن رۆمانێ، بەلێ ژ نوی هاتیە ڤەگێران و هوسان دیاردكەت كو ل وی سەردەمی كوشتنا خەلكێ كوردستانێ و كاڤلكرن و ژناڤبەران مللەتێ كورد یا بەردەوام و هێزێن پێشمەرگەهی بەردەوام بەرەڤانی ژ مللەتی دكر، دەمێ دبێژیت: ((هەر دەیكا من دگوت: ئەم كەفتینە چیان و برسێ و ترسێ و سەرمایێ بێ جەنگی نە هەلبژارد و نەخوشی ل دویف نەخوشیێ بو مە دهاتن ... ما دێ قەدەرا مە دگەل ژیانێ یا چەوا بیت، بەردەوام دەیكا من دگوت: قركرن و ژناڤ برنا كوردان یا بەردەوام بوو، و هێزین پێشمەرگەهی ژی ب هەمی شیانێن خۆ بەرسینگا دوژمنان دگرت... گۆندێن كوردان هەمی هاتنە كاڤل و وێران كرن ... بێ جیاوازی بچویك، مەزن، گەنج و ئەختیار دكوشتن))(هـ . ژ، 155). دیسان د پارچەكا دیتردا كو دایكا (خوشی)یێ ل ڤێرێ ڤەگێرە و ڤەدگەریت بۆ دەمێ رویدانەكا بوری دەمێ بەحسێ كوشتنا مامێ (خوشی)یێ و دەزگرا وی (فەلك)ێ دكەت و دیاركەت كو ئەو رویدانا كوشتنا هەردووكان ژ ئەگەرێ خیانەتا كوردەكێ خۆفروش بوو، ئەوی كەسی جهێ هەردووكان نیشا سەربازێن رژێما بەعس دابوو و ئەوان دەزگرا مامێ وێ (هەلگورد)ی ل بەری بكوژن كوشت دەستدرێژیا سیكسی ل سەر كر و پاشی (هەلگورد) ژی ب دارێ ڤەكرن و كوشتن، دەمێ ڤەدگێریت: ((خۆ فروشەكێ كورد گوتبوو بەعسیان كو هەلگوردی دەزگرك پر جوان هەیە و یا خواستی، بەلێ هێشتا بۆ خۆ نەئینایە... و هەر ب هاریكاریا وی جهێ مەنیشادا و مە هند دیت كو ئەم دۆر پێچ كرینە! و هەر زوی من خۆ ڤەشارد ل پشت بەرەكی و پاشی ئەو بێ ناموس گەهشتن دەزگرا هەلگوردی و ل بەر چاڤێن وی هەمی جلكێن وێ ژ بەركرن و پتر ژ دەه سەیێن وان دەست درێژی كرە سەر ئەو ژ كچینیێ ئێخست و كوشت ... هەلگورد ژی ب دارێ ڤەكر ... و تژی د ناڤ پاخلا وی رۆمانە كرن و پاشی ئەو هەمی ب تڤەنگا پێڤە پەڤاندن))(هـ . ژ، 159). هەروەسا د پارچەكا دیتردا دایكا

2. (خوشی)یێ ڤەگێرا رویدانا كیمیا بارانكرنا هەلەبچە ژ لایێ رژێما بەعس بۆ كەسایەتیا (خوشی)یێ ڤەدگێریت و دیاردكەت پشتی ڤێ كارەساتێ برینێن وان پتر دهاتنە ئاراندن و هەر دەمێ وان گول دەنگێ فروكان دبوو دترسیان رژێما بەعس ب هەمان شێوە وانژی كیمیا باران بكەت و ژیانا مللەتێ كورد كربوو دوزخ، ل ڤێرە ئەڤ تەكنیكە هاتیە بكارهینان چونكە ڤەگێر ل ڤێرێ ڤەگەریا بۆ رویدانەكێ ل پێش رویدانێن رۆمانێ دەستپێبكەن رویدابوو، ئانكو رویدان ل دەمێ نوكە هاتینە راوەستاندن و دەم ڤەگەریایە بۆ رویدانەكا ل دەمێ رابردووی رویدای و ل دەمێ نوكە هاتیە ڤەگێران، دەمێ دبێژیت: ((ئەو رۆژ ل 1988/3/16 باژێژێ هەلەبچە هاتە كیمیا باران كرن و پێنج هزار كەس هاتن شەهیدكرن ژ لایێ عەلی كیمیایی كو ئێك بوو، ژ سەیێن سەدام حسێنی و ڤی دەنگ و باسی برینێ نمە پتر د ئاراندن و خەمێن مە بو نە هزار... چ بكەین بەری خو بدەینە دورێ ژیان یا بوویە دوژەه و چ باوەری نەمایە و ئەم ئێدی گەلەك ژ هاتنا دەنگێن فرۆكان دترسیاین و باراندنا كیمیایێ بو سەرمە))(هـ . ژ، 169).

د پارچەكا دیتردا ڤەگێر ڤەگەریا بۆ دەمێ رویدانا گرتنا وان ژ لایێ رژێما بەعسڤە و دیاردكەت بۆ دەمێ دوو رۆژان هاتنە دۆرپێچكرن و نەچاربوون ژ بەر برس و ترسێ ب هزاران خەلكێ گوندان و چیایان خۆ رادەستبكەن و رژێما بەعس هەمی تەراوبەرا كرن و ژێكڤەكرن و وان مرۆڤان چ ژ چارەنڤێسی خۆ نەدزانی كا دی چ ب سەرێ ژیانا وان هێت د دەستێن رژێما بەعسدا، دەمێ دبێژیت: ((ل پشتا بانیێ ئەم هاتین دۆر پێچ كرن و تا دوو رۆژان ئەم نەچاركرین ژ برسێ و ترسێ ب هزاران خەلكێ گوندان و چیان هاتن گرتن و لێدان وەكی چاوا گۆرك دكەڤنە دناڤ پەزی ئاها هوسان ئەم تەرا و بەرا كرین و زیلێن لەشكەری ئینا و ەكی گیانەوەران هاڤێتین تێدا ... بەرەڤ رێكا مرنێ ڤەبرین كەسێ نەدزانی كا دێ چارەنڤێسی وی بیتە چ ژ بەر هندێ هەر هەمیان دگۆت دێ مە كیڤە بەن دێ مە كیڤە بەن... رێكەكا دویر و چارەنڤێسەكێ نەدیار))(هـ . ژ، 193). ئەڤ جورێ ڤەگەراندنێ ب رێژەكا زۆر هاتیە بكارهینان ب ڤی رەنگێ ل خوارێ:

ژ	جۆر	بكارهێنان	رێژا سەدی
1	ڤەگەراندا ژ دەرڤە	10	%50

3. ڤەگەراندنا ناڤخویی: مەبەست ژ ڤێ تەكنیكێ ئەوە كو ئاماژە ب رویدانەكێ دهێتەكرن ژ لایێ ڤەگێری كو ئەڤ رویدانە دكەڤیتە پشتی خالا دەستپێكرنا رویدانێن رۆمانێ، ئەڤ تەكنیكە د ڤێ رۆمانێدا دیاردبیت، دەمێ كەسایەتیا (خوشی)یێ بخۆ ڤەگێرە و هزرا وێ ڤەدگەریت بۆ دەمێ چەند رۆژێن ژیانا وێ ل زانكۆیێ و بەحسێ كەسایەتیەكی دكەت كو رۆژانە ئەوی كەسی بەرێ خودا كەسایەتیا (خوشی)یێ، بەلێ (خوشی)یێ رێك نەدا وی كەسی كو ل گەل (خوشی) یێ باخڤیت هەتا رۆژەكێ ل زانكۆیێ ل گەل دئاخڤیت و داخوازێ ژ (خوشی)یێ دكەت كو شوی پێبكەت، بەلێ (خوشی) ل سەر داخوازا وی كەسی رازینابیت، دەمێ دبێژیت: ((بیرا خوشیێ ل چەند رۆژێن ژیانا وی یا زانكۆیێ هات دەمێ رۆژەكێ گەنجەكێ جوان و بلند گاڤ بۆ گاڤێ رۆژ بۆ رۆژێ بەرێ خو ددا وێ و هەر بۆ دگرنژی، بەلێ من چاڤێن خو بۆ ڤەنەكرن و هەتا سال دەربازبووین من چ

هیڤی یەك نەدا وی هەتا رۆژەكێ ئەز ل سەر دەرجێن زانكۆیێ سەركەفتیم ئەو كور ئەوێ من ب چ رەنگا نەدڤیا وی ببینم ژۆردا هات بەرسینگا من و وەكی مەندەهوشان بەرێ خۆ ددا من هەتا هاتی بەر سینگێ من و بگرنژینەكا پری گری و ڤیان بو من، بەری خو ددا هەر دوو چاڤێن من و سلاڤ كر باشی بەرێز: خوشی من ژی گوتێ سەرچاڤا برا ئینا وەكی بیها د ئاڤێ دا دلەرزی من دزانی گەلەك شەرم دكەت... دێ بێژە برا نوكە تە چ دڤێت ... هەما بێژە زویكا بەرێ هەمی قوتابیان یێ ل مە نوكە هەر ئێك تشتەكی بوو مە دبێژیت!؟

دێ باشە ئەز حەزدكەم نوكە باش گوهێ خو بدەیە من دلێ من یێ كەفتی یە تە و زور حەزدكەم ب رێكەكا راست و دروست بهێم تە بخوازم ... تو وەكی برایێ منی و حەز ناكەم جارەكا دی ڤێ چیروكێ ڤەكەی))(هـ . ژ، 72). ئەڤ رویدانە ب رێكا تەكنیكا ڤەگەراندنا ناڤخویی ژ نوی هاتیە ڤەگێران و دەمێ ڤێ رویدانێ دكەڤیتە ل پشتی دەستپێكا رویدانێن رۆمانێ. هەردیسان د پارچەكا دیتردا دەمێ ب رێكا مۆنۆلۆگێ ل گەل خودێ خۆ دئاخڤیت و هزرا وێ ڤەدگەریت بۆ رویدانا نەخوشبوونا برایێ وێ (چیا)ی ب نەخوشیا (پەنجەشێرێ) ل ڤێرە ژی تەكنیكا ڤەگەراندنا ناڤخویی هاتیە بكارهینان، چونكە ئەڤ رویدانە ل دەمێ رابردووی رویدایە و ددەمێ نوكەدا هاتیە ڤەگێران و كەسایەتیا (خوشی)یێ پێزانینێن تەمام ل سەر رویدانێ هەنە چونكە ب چاڤێن خۆ دیتینە، دەمێ دبێژیت: ((بیرا من ل برایێ من دهات وەی خودێ ئەڤە چ ژیانە یارییان ب هەبوونا مە دكەت و دەمێ چیایێ برایێ من ژییێ وی گەهشتی شەش سالان پەنجەشێر هاتیێ و ل ناڤ باغچێ مال ل پشت بنا پرتەقالێ خو ڤەشارتی و گازی كریە من خوشی من نابنیت من ژی گوتی بەلێ ئەز دبینم و چوویێ خو ل پشت بنێ پرتەقالێ هاڤێت دەرێ و رەڤی ... بەلێ د ناڤبەینەكێدا من دیت برایێ من دەڤ

كەفت)) (هـ . ژ، 90). هەر دیسان ئەڤ تەكنیكە د ڤێ رۆمانێدا دیاردبیت، دەمێ كەسایەتیا (فەرهاد)ی پرسیارێ ژ كەسایەتیا (خوشی)یێ دكەت كا وێ چەوا كەسایەتیا (سیپان)ی نیاسیە، چونكە ئەڤ رویدانە ژی ل پشتی دەستپێكا رویدانێن رۆمانێ رویدایە، بەلێ ل دەمێ خۆ نەهاتیە ڤەگێران و ب رێكا ڤێ تەكنیكی ژ نوی هاتیە ڤەگێران، دەمێ دبێژیت: ((بەری چەند سالەكا من فیسبوكەك بۆ خو چێ كر بوو، رۆژەكێ و دوو وان هەرا پێڤە مژیل بووم هەتا رۆژەكێ من دیت، كەسەكی داخوازی یا هەڤالینیێ یا ژ من كری بناڤێ سیپان من ژی وەرگرت، هەتا رۆژەكێ سلاف كرە من من ژی سلافا وی ژێ وەرگرت))(هـ . ژ، 94). هەروەسا دەمێ كەسایەتیا (خوشی)یێ ب رێكا مۆنۆلۆگێ ل گەل خۆ دئاخڤیت و هزرا وێ ڤەدگەریت بۆ رویدانەكا بوری دەمێ هڤالێ وێ (ژیوار)ی پەیوەندی پێ كری و گوتیێ دێ چم (دافارابی) بۆ خۆ ب بخازم كو هەردووكان گەلەك حەژ ئێك دكر، بەلێ ژبەركو (ژیوار) كورەكێ هەژار و (دافارابی) كەسەكا دەولەمەند بوو، لەورا بابێ وێ رازینەبوو كچا خۆ بدەتە (ژیوار)ی، دەمێ ڤەدگێریت: ((بیرا من باش دهێت ژیواری ل ئێڤارەكا پەیوەندی ب من كر و گوت من خوشی ئەڤ شەڤە ئەز و دەیكا من و بابێ من دێ چین دا فاربی بۆ من ب خوازین، ئەو گەلەكێ ب كەیف بوو... هوسا هزردكر ئێچرا كچا كەسەكێ دەولەمەند و دەستهەلاتدار بۆ هەژارەكێ وەكی وی دێ پاریەكێ ب ساناهی بیت، من باش دزانی ئەو كچا خو نادەنە ژیواری... دگەل لێدانا زەنگا دەرگەهێ بابێ دافارابێ چوونە د ژۆرڤە، بەلێ من نەزانی چاوا دەركەفتن و هزار گوتنێن كریت گوتنە هەڤ))(هـ . ژ، 140). هەروەسا ئەڤ تەكنیكە د ڤێ رۆمانێدا دیاردبیت، دەمێ كەسایەتیا (خوشی)یێ بەحس ل وێ رویدانێ دكەت، دەمێ بابێ وێ دزانیت ئەو حەژ كورەكێ بێ رەوشت دكەت، لەورا بابێ وێ دەبانجێ

دکەتە د سەرێ خۆرا و دبێژتە (خوشی)یێ ئەگەر تو دەستا ژ وی کوری بەر نەدەیی دێ خۆ کوژم، ئەڤ رویدانە ل دەمێ بوری رویدایە، بەلی ل نوکە ژ نوی هاتیە ڤەگێران، دەمێ دبێژیت: ((ئەز چ جارا وەکی وێ رۆژێ نە ئێشایمە دەمێ بابێ من دەبانجە کریە د سەرێ خۆرا و گوتییە من کچا من یان ئەز دێ خۆ کوژم یان دێ وی گەنجی هێلی و وەکی بچویکان دکرە گری و هەر دگۆتە من کایێژە خوشی چ مایە من بو تە نەکریە، ئەو مرۆڤەکێ بێ رەوشت و بدور نەهاتییە و ئەو ب چ رەنگان بدور تە ناهێت ئەڤجا نوکە تشتەکی بێژە من یان ئەز یان ئەو))(هـ . ژ، 153). دیسان دەمێ کەسایەتیا (خوشی) هەر ب رێکا مۆنۆلۆگێ بەحسێ رویدانا دووگیان بوونا خۆ دکەت دەمێ دایکا وێ گومان ژێ دبەت کو زکێ کچا وێ یێ مەزن بووی و بەردەوام عێلنجی دهینێ و نیشانێن دووگیانی بوونێ ل دەڤ دیاردبن، ل ڤێرە کەسایەتیا (خوشی)یێ ب خۆ ڤەگێرە و ئەو رویدانا ل دەمێ بوری ب سەرێ وێ هاتی ل دەمێ نوکە ڤەگێریت، دەمێ دبێژیت: ((رۆژەکێ دەیکا من دەستێ خۆ هاڤێتە زکێ من. گۆت من: هەی کچا دێهلێ ئەو چیە د زکێ تەدا، ئەو بوچ هندە تو دەستێ خۆ دهاڤێژییە دەڤێ خۆ و عێلنجی دهێنە تە، دێ بێژە زوی ئەز د ئەریدا چوومە خوارێ هندێ من شەرم ژ خۆ کر، ژ بنی پێیێن من دلەرزین هەتا سەرێ من))(هـ . ژ، 179). دپارچەکا دیتردا کەسایەتیا (خوشی)یێ بۆ رویدانەکێ ڤەدگەریت ل دەمێ بوری ب سەرێ وێ هاتی، دەمێ نەخوش بووی و دایك و بابێن وێ دبەنە نەخوشخانێ و بابێ وێ ب رێکا نوژداری زانی کو کچا وی یا دووگیانە و بابێ وێ خۆ پشتراست دکەت کو ژ پسمامێ خۆ یا دووگیان نینە، ژبەرهندێ بابێ وێ بڕیار ددەت کو کچا خۆ بکوژیت، بەلێ دایکا (خوشی)یێ هاریکاریا وێ دکەت، ل ڤێرە ئەڤ رویدانە ب رێکا تەکنیکا ڤەگەراندنا ناڤخویی ل دەمێ نوکە ڤەدگێریت، دەمێ دبێژیت: ((رۆژەکێ ئەز گەلەك تەنگاڤ بووم و بزوری ئەز گەهاندم نەخوشخانێ و ل وی دەمی ژی بابێ من دگەل مە هات و وی ب رێکا نوژداری زانی کو ئەزا دووگیانم ... ل دەست پێکێ پرسا پسمامێ من کربوو، کا وی چ خەلەتی دگەل من نەکرینە، بەلێ پسمامێ من گوت بابێ من نە و دەمێ وی هەر تشتەك زانی بابێ من کەسێن نێزیکی مە کوم کرن و وان دگوت ئێك و دوو ئەڤ شەڤە ل دەمژمێر دوو یێ شەڤێ دێ وێ کوژین... ل وی دەمی دەیکا من ل پشت دەرگەهی بوو... هە زوی هات دەڤ من و گۆت من ئەگەر تو ڤێ گاڤێ خۆ رزگار نەکەی دێ بابێ تە تە کوژیت))(هـ . ژ، 235). ئەڤ جۆرێ ڤەگەراندنێ کێمتر ژ ڤەگەراندنا دەرەکی هاتیە بکارهێنان ب ڤی رەنگ و رێژا ل خوارێ دیار:

ژ	جۆر	بکارهێنان	رێژا سەدی
1	ڤەگەراندنا ناڤخوویی	7	%35

4. ڤەگەراندنا تێکەل: ئەڤ جۆرێ ڤەگەراندنێ یێ تێکەلە ژ هەردوو جۆرێن ڤەگەراندنا (ناڤخویی و دەرەکی) پێکدهێت، واتە د ڤی جۆریدا ڤەگێر بۆ رویدانەکێ ڤەدگەریت ل دەمێ رابردوویدا رویدایە و ب رویدانێن دەمێ نوکە ڤەگرێدەت، ئەڤ تەکنیکە د ڤێ رۆمانێدا دیاردبیت دەمێ کەسایەتیا (خوشی)یێ چاڤێ وێ ب دەمژمێرێ دکەڤیت کو مێژوویا (2008/4/20) دبینیت، هزرا وێ بۆ رویدانەکێ ڤەدگەریت کو ل دەمێ

رابردووی رويدايە كو ئەوژی رويدانا كوشتنا هەڤالا وێ (دلبەر)ێ بوو و ئێكسەر بيرا وێ دهێت كو هەڤالا وێ (دلبەر)ێ داخواز ژێ كربوو ئەگەر مر و هێشتا (خوشی) يا ساخ پێدڤيە رۆژا مرنا وێ ساخبكەت و سەرەدانا گورێ وێ بكەت و هەڤپەيڤنێ ل گەل گورێ وێ دكەت و بيرهاتنێن خۆ يێن دەمێ رابردووی، ئانكو دەمێ قوتابی و ب تايبەت ل سەيرانا قوتابخانێ بۆ گورێ هەڤالا خۆ ڤەدگێريت و دبێژيت: ((جارەكێ هو ل سەر ملێ خو زڤری كو چاڤێن وی ب دەمژمێرێ كەفت كو ئەڤروكە 2008/4/20 تژی چاڤێن وێ رۆندك بوون و بو ئاخ ئاخا وێ هەر دگۆت: هێ هێ دنيا دڤێ رۆژی دا هەڤالا من هندەك زالمان كوشت... بيرا من باش دهێت دەمێ دگوت من ئەگەر ئەز مرم، تو بخودێ وێ رۆژێ وەكی جەژنا من لێ بكە... دەستەكێ گۆلێن نە ژ حەفت رەنگان كێمتر دگەل خو بينە... خوشيێ پشتی دومژمێرەكی خو گەهاندە سەر زيارەتێ هەڤالا خو و ل دەمێ گەهشتنا وێ ئێكسەر ل بن پێن وێ راوستا و ب چاڤێن تژی فرمێسكڤە و ب گری يەكا دژوار گازيكرێ... دلبەر خوشتڤيا من هەڤالا من ئەڤە جارەكا دی من بو تە دەستەكێ گولێن نە كێمتر ژ حەفت رەنگان ئينان ... ما بيرا تە ناهێت دەمێ ئەز و تو چووينە سەيرانا قوتابخانێ بهارەكا جوان و ژ گولان خەملاندی بوو، و هەر تو ل دويف گولان دگەريای))(هـ . ژ، 38 و 39 و 40). ل ڤێرە ڤەگێر ب رێكا ڤێ تەكنيكێ دياردكەت كو كەسايەتيا (دلبەر)ێ درابردوويدا گەلەك هەڤالا (خوشی)يێ بوو، بەلێ نوكە (دلبەر) دناڤ گوريدايە و ئەو يا ساخ لەورا (خوشی) پڕيارێ ددەت كو ناڤێ كورێ خۆ بكەتە (دلبەر) داكو ئەڤ رۆژە چ جارا ژ بيرا وێ نەچيت، دەمێ ڤەدگێريت: ((گەلەك ناڤ د سەرێ من دا، هەڤالا من ... سوزبيت هەڤالا من ناڤێ وی بكەمە دلبەر دا ئێدی هەتا هەتايێ تو هەر ل بيرا من بی، خولی ب سەری من وەربيت ئەگەر چاڤێ من ئەڤرۆكە ب دەمژمێرێ نە كەفتبا دبيت تو نە هات بايە هزار من ... ئەڤجا ل من ب بورە ئاها من ل ڤێرە برياردا ناڤێ كورێ خو بكەم دلبەر))(هـ . ژ، 39). ل ڤێرە ڤەگێری رويدانەكا دەمێ رابردووێ ڤەگێرايە و تێكەل كريە ب رويدانەكا دەمێ بوری. هەروەسا دەمێ كەسايەتيا (خوشی) بەحسێ رابردووێ خۆ بۆ كەسايەتيا (فەرهاد)ی دكەت، دەمێ ل گەل كەسايەتيا (هێژای) جارەكا ديتر ڤێ تەكنيكی بكاردهينيت كو بەحسێ دووگيانبوونا خۆ دكەت، دەمێ كەسايەتيا (هێژای) ب زۆری دەستدرێژی كريە سەر و ب رويدانەكا دەمێ نوكەڤە گرێدەت كو ئەوژی بابێ وێ رێكێ نادەتێ ڤەگەريتە مال، دەمێ دبێژيت: ((تو ب خو دزانی كو وی هێژايێ زالم چ ئينا بوو، سەرێ من دەمێ ئەز بێ ئاگەە كريم و پاشی دووگيان بوويم و نوكە ژی ئەزا كورێ وی زالمی مەزن دكەم... بەلێ فەرهاد ئەزا دكەمە گری ژ بەر كو يا دويرم ژ خێزانا خۆ، بابێ من ژی رازی نابيت ئەز بچم مال و هوسان ئەز چ جاران دەيكا خۆ نابينم... فەرهادی دەستێ خۆ ب سەرێ من دا، ئينا خواری... گوت من ئەگەر تە ب ڤێت ئەز دێ چم ل دەف بابێ تە و دێ وی رازيكەم... فەرهاد زڤری ڤە و گوت من دێ رابە دابچين دەف بابێ تە و دەيكا تە، من ب چ رەنگان باوەر نەدكر كو ئەو دێ هوسا ب ساناهی ل من بوريت و دەمێ ئەز گەهشتيمە مال ب چاڤێن تژی رۆندك ڤە دەيكا من و بابێ

من ئەز ل بەر باوەشا خۆ باش شداندم))(هـ . ژ، 241-242).

ل ڤێرە دەستپێكێ ڤەگێر بۆ رويدانەكا دەمێ بورى ڤەگەريايە و پاشى ل سەر ڤەگێرانێ بەردەوام دبيت و ب رويدانەكا دەمێ نوكەڤە گرێدەت و تێكەلى ئێكدكەت.

ل دوماهيى پێدڤيە ئاماژە دەينە وێ چەندێ ئەڤ جۆرێ ڤەگەراندنێ ب رێژەكا گەلەك كێم ژ لايێ ڤەگێرى هاتيە بكارهينان و ب تايبەتى ئەگەر ئەم بەراوردبكەين ل گەل هەردوو جۆرێن ديتر ئەوژى ب ڤى رەنگێ ل خوارێيە:

ژ	جۆر	بكارهێنان	رێژا سەدى
1	ڤەگەراندنا تێكەل	3	%15

ب.پێشئێخستن: د ڤێ تەكنيكێدا ڤەگێرانا رويدانێن رۆمانێ ژ دەمێ نوكە بەرەڤ دەمێ داهاتى دچن، ڤەگێر پێشبينيا هندەك رويدانان دكەت كو دبيت ل ئايندى رويبدەن و زانياريان دەربارەى وان رويدانان دياردكەت و ب ڤێ چەندێ خواندەڤان دكەڤيتە د باردوخێ چاڤەرێكرنێدا بۆ رويدانێن داهاتى، ئەڤ تەكنيكە دابەشى دوو جۆران دبيت:

1.پێشئێخستنا دەرەكى: ئەڤ جۆرێ پێشێخستنێ ئاماژەكرنە ب رويدانەكا داهاتى كو دكەڤيتە ژ دەرڤەى دەمێ سەرەكى يێ ڤەگێرانا رۆمانێ، ئەڤ جۆرێ پێشێخستنێ يێ تايبەتە ب ڤەگێرانا وان رويدانان يێن پێشبينيا رويدانا وان دهێتەكرن، ئەڤ تەكنيكە د ڤێ رۆمانێدا بەرچاڤدبيت ژ وێ ديالوگا د ناڤبەرا كەسايەتيا (رزگار) ى و كەسايەتيا (فاتما)ێدا، دەمێ (رزگار) ل دويڤ برايێ خۆ دچيتە سەر كانيا ئاڤێ دا بزانيت كا بوچى برايێ وى هەتا درەنگ نەزڤريە، بەلێ (رزگار) ژ سەر كانيا ئاڤێ ڤەدگەريت و برايێ وى ل گەل نينە و كەسايەتيا (فاتما)يێ پرسيارێ ژ (رزگار)ى دكەت، كا بوچى برايێ وى ل گەل نينە و (رزگار) بۆ دياركەت كو برايێ وى هاتيە كوشتن و پێشبينيا وێ چەندى دكەت كو هەمى وەكى برايێ وى دهێنە شەهيدكرن، دەمێ دبێژيت: ((رزگار كا برايێ تە بوچ دگەل تە نينە... بەلێ ئەوى ب دلەكێ شكەستيفە گۆت فاتما برايێ من هاتە شەهيد كرن و ئەو ژى چوو، چ نەمايە دێ گەرا مە ژى هێت ما مە رێكەك هەيە ژ بلى مرنێ))(هـ . ژ، 191). ل ڤێرە ڤەگێرى ئاماژە ب پێشبينيا رويدانەكێ كريە كو ب دەمێ داهاتيڤە يا گرێدايە و د دەمێ نوكەدا ڤەگێرايە و پێشبينيا ڤێ رويدانێ دكەڤيتە ل بەرى دەستپێكا رويدانێن رۆمانێ، ديسان د پارچەكا ديتردا كەسايەتيا (فاتما) چيروكا گرتنا خۆ و چەندين كەسێن ديتر ژ لايێ رژێما بەعسقە بۆ كچا خۆ (خوشى)يێ ڤەدگێريت و دياردكەت كو دەمێ هاتينە گرتن هندەك پێرەمێرێن ل گەل وان پێشبينيا وێ چەندێ دكر كو رژێما بەعس دێ وانژى وەك هەمى كوردێن ديتر دێ بەنە بيابانا عەرەبى و دێ ب ساخى بن ئاخ كەن، دەمێ دبێژيت: ((ل پشتا بانيێ ئەم هاتين دۆر پێچ كرن و تا دوو رۆژان ئەم نەچاركرين ژ برسێ و ترسێ ب هزاران خەلكێ گوندان و چيان هاتن گرتن و لێدان وەكى چاوا گۆرك دكەڤنە دناڤ پەزى ئاها هوسان ئەم تەرا و بەرا كرين و زيلێن لەشكەرى ئينا وەكى گيانەوەران هاڤێتين تێدا...

گەلەك پیرمێران دگۆت دی مەژی وەكی هەمییان بەن بیابانێن عەرەبان و ب شەفەران ئەردی كولن و دێ مە بساخی بن ئاخ كەن))(هـ . ژ، 193). ئەڤ پێشبینیە دكەڤیتە دەرڤەی دەمێ سەرەكێ یێ ڤەگێرانا رویدانێن رۆمانێ. د پارچەكا دیتردا كەسایەتیا (فاتما) بەحسێ وی بارودوخی دكەت، دەمێ د قەلعا نزاركێدا و رەفتارێن رژێما بەعس ل گەل وان و ژ وان دەنگوباسێن ژ لایێ خەلكی بۆ وان دهاتن وان پێشبینیا وێ چەندێ كر كو سەدام دێ هەمیان كوژیت و دێ ب ساخی بن ئاخ كەت و ل ڤێرە ئەڤ تەكنیكە هاتیە بكارهینان، چونكە پێشبینیا ڤێ رویدانێ هاتیەكرن بەری رویدانێن رۆمانێ دەستپێبكەن، دەمێ ڤەدگێریت: ((ئەم هەمی ئینانیە خوارێ و هاڤێتین د قەلعا نزاركێدا، وەكی گیانەوەران رەفتار دگەل مە دكرن ... دەنگ و باس دهاتن و دگۆت سەدام دێ هەوە هەمیان ب ساخی بن ئاخ كەت و ڤێ چەندی ژی ترسەكا مەزن ئێخستە د ناڤ خەلكیدا... ژ بەر كو هەر كەسەكێ دراندانتی یا وی باش دنیاسی))(هـ . ژ، 194). هەژی ئاماژەكرنێ یە ئەڤ تەكنیكە گەلەك ب كێمی د ڤێ رۆمانێدا هاتیە بكارهینان ب ڤی رەنگێ:

ژمارە	جۆر	بكارهێنان	رێژا سەدی
1	پێشئێخستنا دەرەكی	3	%30

2. پێشئێخستنا ناڤخوویی: ئەڤ تەكنیكا دەمی ئاماژە ب رویدانەكێ ل دەمێ داهاتی دكەت، بەلێ پەیوەندی ب دەمێ نوكە یێ رویدانان هەیە، واتە تێكەلیەك دناڤبەرا رویدانێن دەمی داهاتی و رویدانێن دەمێ نوكەدا پەیدادبیت، ئەڤ تەكنیكە د ڤێ رۆمانێدا دیاردبیت دەمێ كەسایەتیا (خوشی) رویدانا نەخوشبوونا برایێ خۆ ڤەدگێریت و ئەو پێشبینیا وێ چەندێ دكەت كو برایێ وێ گەلەك نازیت و دێ ژ ڤێ جیهانێ باركەت، ل ڤێرە ڤەگێری ب رێكا ڤێ تەكنیكێ ئاماژە ب رویدانەكێ كریە كو دبیت ل دەمێ داهاتیدا روییدەت، بەلێ ڤێ رویدانێ پەیوەندی ب دەمێ نوكەڤە هەیە، چونكە د دەمێ نوكەدا برایێ وێ یێ نەخوشە، دەمێ ڤەدگێریت: ((رۆژەكێ سپێدێ ئەز رابووم ڤە برایێ من نالە نالا وی یە و یێ ب هەردوو چاڤان دكەتە گری من ژی خو نێزیكر و گوتێ تە خێرە برا تو بوچ دكەیە گری ئینا ب دەنگەكێ مری گۆت خویشكا من چ نەمایە ئەز دی خاترا خوە ژ هەوە خوازم خوشی ئیشا پیس ئەزێ گرتیم ئەز دێ مرم ... من ئەو تێر ماچی دكر دلێ من دگوتە من برایێ تە دێ مریت و گەلەك نازیت))(هـ . ژ، 91). دیسان د پارچەكا دیتردا كو كەسایەتیا (خوشی) ڤەگێرە ب ریكا وێ دیالوگا د ناڤبەرا وێ و كەسایەتیا (فەرهاد)یدا كەسایەتیا (خوشی)یێ پێشبینیا وێ چەندێ دكەت كو (فەرهاد) حەژ وێ دكەت، بەلێ ل ڤێرە ب تنێ كەسایەتیا (خوشی)یێ پێشبینیا ڤێ چەندێ كریە كو چێدبیت ئەڤ چەندە ل داهاتیدا روویبدەت و ل ڤێرە خواندەڤان دكەڤیتە د حالەتێ چاڤەرێكرنێدا كا ئایا (فەرهاد) دێ بێژتە (خوشی)یێ ئەز حەژتەدكەم یان نە، بەلێ د هەمان دەمدا كەسایەتیا (خوشی)یێ هزرێن خۆ د ئاخڤتنا

(فەرهاد)یدا دكەت و پێشبینیەكا دیترژی دكەت ئەوژی دەمێ (خوشی) چیروكا حەژێكرنا خۆ ل گەل (سیپان)ێ بۆ (فەرهاد) گوتی و پێشبینیا وێ چەندێ دكەت، كو (فەرهاد) هوسان هزر بكەت كو ئەو كەسەكا بێ رەوشتە و چ دڤێت دێ ل گەل وێ كەت، دەمێ دبێژیت: ((خوشی یا روونشتی یە و یا چایێ تێدكەت، ئەوژی ل بەرامبەر وێ راوەستیا و بگرنژین ڤە

ـ گوتێ سپێدەباش خوشی.

ـ هالاو سپێدەباشتر.

ـ تو ئەڤرۆكە گەلەگ جوانی خوشی.

بەلێ ئێكسەر خوشیێ هزرا خو د ئاخفتنا فەرهادی دا كر و مەندەهوشیا ژ بەر كو ئەڤە بۆ ئێكەم جارە ئەو گۆتن ژ دەڤێ وی گوە لێ دبیت ... وێ پیچەك هزرا خو د ئاخفتنا فەرهادی دا كر و گۆت: دێ ما هەكە وی تشتەك بڤێت بلا بێژیتە من و ئەو ژ هندەك بابەتێن دیژی دترسیا وەكی باسێ چیرۆكا خو و یا سیپانی دبیت فەرهارد بێژیت خوشی كچەكا بێ رەوشتە و مادەم یا هوسانە ما بوچی ئەز بو خۆ تێر كەیفێ دگەل ناكەم))(هـ . ژ، 123-124). هەروەسا د پارچەكا دیتردا كەسایەتیا (خوشی)یێ پێشبینیا وێ چەندێ دكەت، ئەگەر جارەكا دیتر ئەو ڤەگەریتە دەڤ دایك و باێن خۆ ئەو یا پشتراست بوو كو دایكا وێ چلێ ناكەت، بەلێ پێشبینیا وێ چەندێ دكر كو بابێ وێ دێ كوژیت، ژبەر ئەو كارێ وێ كری، ل ڤێرە ئەڤ تەكنیكە هاتیە بكارهینان كو پێشبینیا رویدانەكێ ل دەمێ داهاتی هاتیەكرن، بەلێ پەیوەندی ب دەمێ نوكەڤە هەیە، دەمێ دبێژیت: ((دیتنا دەیكا من ببوو ئاگرەكێ دژوار بەلێ من دزانی ئەگەر ئەز بچم دەڤ دەیكا خۆ ئەو چل من ناكەت، لێ پشت راست بووم كو دێ بابێ من، من دڤێل دڤێل كەت))(هـ . ژ، 177). دیسان دیالوگا د ناڤبەرا كەسایەتیا (خوشی)یێ و (فەرهاد)یدا هاتیە ئەنجامدان، ئەڤ تەكنیكە تێدا بەرچاڤدبیت، دەمێ كەسایەتیا (فەرهاد)ی دبێژتە (خوشی)یێ ئەگەر تە دڤێت بچیە دەڤ خێزانا خۆ ئەز دێ وان رازیكەم، بەلێ كەسایەتیا (خوشی)یێ پێشبینیا وێ چەندێ دكەت، ێكو مالا وێ هزر د وێ چەندێدا بكەت، ئایا كچا وان تاوانبارە، یان كەسەكێ دیتر دێ هەر (خوشی) ب ناڤێ ناموسێ كوژن، ل ڤێرە ب تنێ كەسایەتیا (خوشی)یێ ئەڤ پێشبینیا كریە و ئەڤ پێشبینیە دبیت ل داهاتی روویبدەت و دهەمان دەمدا پەیوەندی ب رویدانێن دەمێ نوكە ژیڤە هەیە، دەمێ دبێژیت: ((فەرهادی گوت من ئەگەر تە ب ڤێت ئەز دكارم تەببەم دەڤ خێزانا تە من ژی ئەو چەند رەتكر... ژبەر كو من دزانی ئەو ب چ رەنگا ل من نابوورن... هەر گاڤا وان ئەز گرتم بێی كو بزانن كا كی تاوانبارە ئەو دێ بناڤێ نامووسێ من كوژن... و ژیانا من بدوماهیك ئینن))(هـ . ژ، 219). هەروەسا دەمێ كەسایەتیا (خوشی)یێ پەیوەندیەكا تلەفونێ ل گەل كچا خالێ خۆ كری، دەربارەی دەنگوباسێن خێزانا خۆ، كچ خالا وێ بۆ دیاردكەت كو ئەو نەشیایە بێژیتە بابێ (خوشی)یێ كا كیژ كەسی دەستدرێژیا سیكسی كریە سەر، چونكە وێ پێشبینیا ئەوێ چەندێ دكر، ئەگەر بابێ (خوشی)یێ زانیبا كا چ كەسە ئەو چەندە ب سەرێ كچا وی هینای، دا ئێكسەر كوژیت، لەورا كچ خالا (خوشی)یێ ئەڤ چەندە ل بابێ وێ ڤەشارت، كچ خالا (خوشی)یێ ئەڤ پێشبینیە كریە كو ل داهاتی روویبدەت و پەیوەندی ب دەمێ رویدانێن نوكە ژیڤە هەیە، دەمێ

دبێژیت: ((ما ئەوا وی سەی ئینای سەر تە یا کێم بوو ... هەمی تشت د ئالوزبوون هەتا بابێ تە ب خۆ دگوت من کا کێ ئەڤ تشتە ئینایە سەرێ کچا من بێژە تۆ گەلەك هەڤالا وێ بووی، بەلێ من دگوتنێ ئەز ب چ رەنگان نزانم و ئەگەر وی زانیبا ئەودا زوی ژیانا هێژایی بدوماهیك ئینیت)) (هـ . ژ، 220-221). د پارچەکا دیتردا دەمێ کەسایەتیا (خوشی)یێ نەرازیبوونا خۆ دیارکەت، ل سەر داخوازا (فەرهاد)ی کو شوی پێ ناکەت و داخوازێ ژێ دکەت کو بخۆ کچەکا دیتر ب خوازیت، ل ڤێرە کەسایەتیا (خوشی)یێ پێشبینیا وێ چەندێ دکەت کو ژ ئەگەرێ ڤێ رەفتارێ کەسایەتیا (فەرهاد)ی دەستدرێژیێ بکەتە سەر، ل ڤێرە ڤەگێری پێشبینیا رویدانەکێ کریە ل داهاتی روویبدەت و پەیوەندی ب دەمێ نوکەڤە هەیە، دەمێ دبێژیت: ((ئەز ب چ رەنگان هزرا خۆ دوی بابەتی دا ناکەم یێ پشت راست بە و ئەگەر حەزدکەم تو بو خۆ ل کچەکا دی بگەری ... ئەو گەلەك هەرشی و ئێشا و ب تنێ گۆت من باشە تو یا ئازادی چ بکەی و ئەز ژی ئیدی وی بابەتی دگەل تە ڤەناکەم ئەز گەلەك ترسییام ژ هندێ کو ئەو ژ وێ رەفتارا من کارەکێ خراب دگەل من بکەت و یان ژی دەست درێژییەکێ بکەت سەر من))(هـ . ژ، 227). هەروەسا دەمێ دایکا (خوشی)یێ دزانیت کو کچا وێ (خوشی) یا دووگیانە پێشبینیا وێ چەندێ دکەت کو ئەگەر کورمام و بابێ وێ بزانن کو ئەو یا ب دووگیانە هەر ئێکسەر دێ وێ کوژن، ل ڤێرە ڤەگێر پێشبینیا رویدانەکێ بۆ خواندەڤانی دکەت کو ل داهاتی روویبدەت و پەیوەندی ب دەمێ نوکەڤە هەیە، دەمێ دبێژیت: ((دەیکا من گۆت من خوشی ما دێ

هەتا کەنگی ڤی تشتی ل من ڤەشیری ئەڤرۆ ئەز یا ل دەڤ نوژدارێ تە هاتیم و وی گۆت من کچا تە یا دووگیانە ئەڤجا هەما بێژە تە چاوا کارێ کرێت کرییە و هەر زوی بێژە ئەرێ ماخۆنە تو یا دینی ما تو هزرا خۆ ناکەی ئەرێ دێ چاوا پسمامێ تە ب تە رازی بیت یان ژی تو هزرا هندێ ناکەی ئەگەر ئەو یان ژی بابێ تە بزانیت دێ هەر ل هەوا تە کوژن))(هـ . ژ، 232). دیسان ئەڤ جۆرێ پێشئێخستنێ پتر هاتیە بکارهێنان، ب ڤی رەنگێ ل خوارێ:

ژ	جۆر	بکارهێنان	رێژا سەدی
1	پێشئێخستنا ناڤخوویی	7	%70

ئەنجام

پشتی ڤەکۆلین ب دوماهیك هاتی، ئەم گەهشتینە ڤان ئەنجامێن ل خوارێ:

1- زانا و ڤەکۆلەران هەر ل سەر دەمێن کەڤن گرنگی دایە دەمی، بەلێ ڤەکۆلینێن دەمی ل سەر دەستێ قوتابخانێن نوی یێن رەخنەیی وەك (فورمالیستێن روس، بونیاتگەرێن فەرەنسی) و ڤەکۆلەر و رەخنەگرێن ئەڤان قوتابخانان پێشکەڤتینە.

2- کرۆنۆلۆژیا دەمی د چیروکێدا یا راست و دروست و رێکخستیە، واتە رویدان ژ دەمێ رابردووی بەرەڤ دەمێ رانەبردووی و بەرەڤ دەمێ داهاتی دچن، بەلێ کرۆنۆلۆژیا دەمێ گوتارا ڤەگێرای پێچەوانەی کرۆنۆلۆژیا دەمێ چیروکێیە، چونکە ڤەگێر یاریکرنێ ب هەر سێ تێنسێن دەمی دکەت، جار ڤەدگەریت بۆ رویدانێن دەمێ رابردووی و ل دەمێ نوکە ڤەدگێریت و جارانژی رویدانان ل دەمێ نوکە رادوەستینیت و بەرەڤ دەمێ داهاتی دچیت و هندەك

جارانژی پێشبینیا هندەك رویدانان دكەت، واتە كرۆنۆلۆژیا دەمێ گوتارا ڤەگێری یێ راست و دروست و رێكخستی نینە، ل دویڤ زنجیرەیا رێزبەندیا دەمێ رویدانان.

3- د رۆمانا (گەهشتنەكا وەكی مرنێ)دا كرۆنۆلۆژیا دەمێ چیروكێ و كرۆنۆلۆژیا دەمێ گوتارا ڤەگێری ب چ رەنگان نەگەهشتیە ئێك و پەیوەندیەكا نە گونجای یا دەمی د ناڤبەرا واندا هەیە، چونكە ڤەگێری د ڤەگێرانا رویدانێن رۆمانێدا پەنابریە بەر پەیداكرنا جوداهیێن دەمی، ئەوژی ب رێكا تەكنیكا ڤەگەراندنێ و پێشئێخستنێ.

4- رۆمانڤێسی ڤیایە بوشایێن ڤەگێرانێ پربكەت و زانیاریان زێدەتر دەبارەی كەسایەتێن رۆمانێ بۆ خواندەڤان دیاربكەت، لەورا پەنابریە بەر هەر سێ جۆرێن ڤەگەراندنێ (دەرەكی، ناڤخویی، تێكەل)، داكو پتر رووناهیێ بێخیتە ل سەر هەلویست و رەفتار و هزرێن كەسایەتیان و ئەو رویدانێن ل دەمێ رابردووی رویداین و هێشتا نەهاتیە بەحسكرن ب رێكا ڤێ تەكنیكێ د دەمێ نوكەدا بۆ خواندەڤانی ڤەگێریت.

5- رۆمانڤێسی هەر سێ تەكنیكێن ڤەگەراندنێ بكارهینانە، بەلێ ب رێژەیەكا پتر تەكنیكا ڤەگەراندنا دەرەكی بكارهینایە.

6- رۆمانڤێسی هەر دوو تەكنیكێن پێشئێخستنا (دەرەكی، ناڤخویی) بكارهینانە و مەبەستا رۆمانڤێسی ژ ڤێ تەكنیكێ ئەوە كو خواندەڤانی بێخیتە د حالەتێ چاڤەرێكرنێدا، هەتاكو ب رویدانێن رۆمانێڤە بهێتە گرێدان و بزانیت دێ چ گۆهورین ب سەر چارەنڤێسێ كەسایەتێن رۆمانێ ل دەمی داهاتیدا روویدەن هێت.

7- د رۆمانا (گەهشتنەكا وەكی مرنێ)دا رۆمانڤێسی ب رێژەیەكا پتر تەكنیكا پێشئێختنا نافخویی ژ پێشئێختنا دەرەكی بكارهینایە.

ژێدەر

ئێك: پەرتووك

ا. ب زمانێ كوردی:

ئەڵوەنی، نەجم خالید نەجمەددین (2000)، بینای كات لە سێ نموونەی رۆمانی كوردی دا، ژانی گەل، شار، ڕاز (لێكۆڵینەوەیەكی تیۆری، پراكتیكی، ڕەخنەیی)، دەزگای چاپ و پەخشی سەردەم، سلێمانی.

گابێریكی، بەدەل (2014)، گەهشتنەكا وەكی مرنێ، چاپا ئێكێ، چاپخانا پارێزگەها دهوكێ، دهوك.

ب. ب زمانێ عەرەبی:

الإبراهيم، ميساء سليمان (2011)، البنية السردية في كتاب الامتاع والمؤانسة، الطبعة الأولى، مطابع وزارة الثقافة-الهيئة العامة السورية للكتاب، دمشق.

احمد، جودت (2012)، عباس حدا دين، المعجم الجغرافي الموسوعي، الطبعة الاولي، مجلد الاول، مكتبة لبنان.

بدري، احمد الناوي (2016)، سرديات الرواي واروائي، الطبعة الاولى، دار الحوار لنشر و التوزيع، سوريا.

الجنابي، جمال خضير (2009)، الرواية التاريخية، الطبعة الاولى، مطبعة الثقافة، اربيل.

جنداري، ابراهيم (2013)، الفضاء الروائي في أدب جبرا خليل ابراهيم جبرا، الطبعة الاولي، مطبعة تموز، دمشق.

جينيت، جيرار (1997)، خطاب الحكاية (بحث في المنهج)، ترجمة: محمد معتصم، عبدالجليل الازدي، عمر حلي، الطبعة الثانية، المجلس الاعلى للثقافة، القاهرة.

حبيلة، الشريف (2010)، مكونات الخطاب السردي (مفاهيم نظرية)، الطبعة الاولي، عالم الكتب الحديث، إربد.

خرما، نايف و أير، انتوني (1999)، قاموس المصباح، الطبعة الثالث، مجلد الاول، مكتبة لبنان.

الشهرزوري، يادكار لطيف (2010)، جمالية المتلقي في السرد القرآني، الطبعة الأولى، دار الزمان للطباعة والنشر، سوريا.

العزابي، الجيلالي (2017)، علم السرد (الزمان و الشخصيات)، الطبعة الاولى، شركة دار الاكاديميون للنشر و التوزيع، الاردن.

عزام، محمد (2005)، شعرية الخطاب السردي، منشورات اتحاد الكتاب العرب، دمشق.

العزي، نفلة حسن احمد (2011)، تقنيات السرد و اليات تشكيلة الفني (قراءة نقدية)،

الطبعة الاولى، دار عنيداء للنشر و التوزيع، الاردن.
العيد، يمنى (2010)، تقنيات السرد الروائي في ضوء المنهج البنيوي، الطبعة الثانية، دار الفارابي، بيروت.
كريم، يوسف (1986)، تاريخ الفلسفة الحديثة، طبعة الخامس، دار المعارف، القاهرة.
مرتاض، عبد الملك (1998)، في نظرية الرواية بحث في تقنيات السرد، الطبعة الاولى، عالم المعرفة، الكويت.
مصطفي، منصوري (2015)، سرديات جينيت ، الطبعة الاولى، روية للنشر و التوزيع، القاهرة.
يرجسون، هنري (1984)، التطور الخالق، ت: محمد محمد قاسم، الطبعة الاولى، سلسلة نصوص فلسفية، الهيئة المصرية لكتاب، القاهرة.
يقطين، سعيد (1997)، تحليل الخطاب الروائي (الزمن، السرد، التبئير)، الطبعة الاولي، المركز الثقافي العربي، بيروت.
يوسف، أمنة (2015)، تقنيات السرد في النظرية و التطبيق، الطبعة الثاني، المؤسسة العربية للدراسات والنشر، اليمن.

ج. ب زمانێ ئنگليزى:

Grafton, Antheny (1994), Joseph Scaliger: Astudy in the History of class: cal scholarship. Oxford: Oxford University.
Richards, E.G. (1998), Mapping Time: The caiendar and History in the. Oxford press. New York,.

دوو: نامەيێن ئەكاديمى:

ا. ب زمانێ كوردى:

أمين، معتصم أحمد حمد (2012)، بنياتى توخمەكانى گێرانەوە لە چيرۆكەكانى (شێرزاد حەسەن)دا، لێكۆلينەوەيەكى (تيۆرى-پراكتيكى)يە، نامەى ماستەر، فاكەڵتى زانستە مرۆڤايەتى و كۆمەلايەتييەكان، زانكۆى كۆيە.

ب. ب زمانێ عەرەبى:

سلطاني، رشيد (2014)، الزمن في الرواية الجزائرية، رسالة دكتورا، كلية الادب و اللغات، جامعة العربي بن مهيدي، جزائر.
الشعري، ابتسام محمد (2014)، البنية السردية في ثلاثية ((اطياف الازقة المهجؤرة العامة _ الشعيسي _ الكراديب)) للروائي تركي الحمد، رسالة ماجستير، قسم اللغة العربية، كلية الاداب والعلوم، جامعة قطر.
هجيرة، قاردي (2018)، جماليات السرد في رواية في قلبي انثى عبرية ل (خولة حمدي)، رسالة ماجستير، جامعة محمد بوضياف با لمسيلة.

سێ: سايتێن ئەنترنێتێ:

المعرفة، (2020)، تصنيف كرونولوجيا: www.marefa.org// Mothods of deter mining Chronology

كورونولوجيا زمن الخطاب السردي في رواية (گەهشتنەكا وەكی مرنێ)

الخلاصة

منذ القدم صارع الانسان الزمن من اجل تنظيم حياته والتغلب على عوائق الحياة، فلذلك دائما لجأ الى تمجيد الاحداث والتجارب التي خاضها من اجل تسجيل بطولاته لكي تصبح دافعا متينا له في التقدم بالمستقبل. من دون شك سرد الاحداث لديه طابع او سمه زمنية بافعاله الثلاث (الماضي، الحاضر، المستقبل). ولهذا اصبح الزمن موضوعا مهما، فالكثير من العلماء والنقاد اقدموا على الدراسات من اجل تحديد التسلسل والتنظيم الزمني في المجالات التاريخية والادبية.

فالرواية كنوع ادبي اتخذ الزمن كسمة فنية له دور اساسي في مجال السرد ولذلك اخذ الزمن مكانة خاصة في مجال كتابة الرواية. عندما قام (جيرارد جينيت) بدراسة الرواية من الجانب الكورونولوجي(التسلسل الزمني) للقصة في الخطاب السردي واحداث الرواية وفق التنظيم الزمني المتعارف عليه توصل الى مرحلة متطورة في تحليل الخطاب السردي، فجعل الرواية جزءا من الزمن المزدوج (زمن القصة وزمن الخطاب) بثلاث مستويات (نظام، مدة، تواتر) وهذا عن طريق تحديد الزمن الحقيقي او المشار اليه. فهذا البحث محاولة لتحديد كورونولوجيا زمن الخطاب السردي تحت عنوان (كورونولوجيا زمن الخطاب السردي في رواية (گەهشتنەكا وەكی مرنێ). و ذلك وفق اراء (جرارد جينيت).

الكلمات الفتاحية: الوقت، كورونولوجيا، استرجاع، جيرارد جينيت.

CHRONOLOGY OF THE TIME OF THE NARRATIVE DISCOURSE IN THE NOVEL – GAHISHTINEKA WAKI MIRNE

MOHSIN **A**RIF **S**ALIH, **D**ILDAR **I**BRAHIM **A**HMED and **C**HINAR **S**ADIQ **G**AZI
Dept. of Kurdish, College of Languages, University of Duhok, Kurdistan Region-Iraq

ABSTRACT

Since ancient times, man has struggled with time, in order to organize his life and overcome the obstacles of life, so he has always resorted to glorifying events and experiences that happened to him in order to record his heroism in order to become a solid motivation for him to advance in the future, without any doubt the narration of events has a feature or a chronological feature of his three temporal verbs (past, present, future). This is why time has become an important topic, as many scholars and critics have undertaken studies in order to determine the sequence and chronological organization in the historical and literary fields.

Novel as a narrative genre took time as an artistic feature of a fundamental role in the field of narration, and therefore time took a place especially in the field of novel writing, while when (Gerard Genet) studied the novel from the chronological aspect of the story in the narrator's speech and the events of the novel according to the recognized chronological organization, he reached a stage It is developed in the analysis of narrative discourse, making the novel a part of the double time (the time of the story and the time of the speech) with three levels (order, duration, frequency) and this by determining the real time or referring to it. This research is an attempt to define the chronology of the narrative discourse under the title (Chronology of the Time of the Narrator's Speech in the Novel Gahishtineka waki mirne). According to the opinions of (Gerard Genet).

KEY WORDS: Time, Chronology, Recall, Gerard Genet.